

Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты
әлеуметтік қорғау министрлігіҚазақстан Республикасы Еңбек
және халықты әлеуметтік қорғау
министрінің 2020 жылғы 7
сәуірдегі № 125 бұйрығы.
Қазақстан Республикасының
Әділет министрлігінде 2020
жылғы 8 сәуірде № 20336 болып
тіркелдіМинистерство труда и социальной защиты
населения Республики Казахстан

Жұмыстар мен жұмысшы кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығын (57-шығарылым) бекіту туралы

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 23 қарашадағы Еңбек кодексінің
16-бабының 16-1) тармақшасына сәйкес **БҰЙЫРАМЫН:**

1. Осы бұйрыққа қосымшаға сәйкес Жұмыстар мен жұмысшы кәсіптерінің
бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (57-шығарылым) бекітілсін.

2. Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау
министрлігінің Еңбек және әлеуметтік әріптестік департаменті заңнамада
белгіленген тәртіппен:

1) осы бұйрықты Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде
мемлекеттік тіркеуді;

2) осы бұйрық ресми жарияланғаннан кейін оны Қазақстан Республикасы
Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің интернет-ресурсында
орналастыруды;

3) осы бұйрық мемлекеттік тіркелгеннен кейін он жұмыс күні ішінде
Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің
Заң қызметі департаментіне осы тармақтың 1) және 2) тармақшаларында
көзделген іс-шаралардың орындалуы туралы мәліметтер ұсынуды қамтамасыз
етсін.

«ЗҚАИ» ШЖҚ РМК лауазымды тұлғаның ЭЦҚ мәліметі бар QR-код

ҚР НҚА ЭББ-гі нақты
құжатқа сілтеу QR-коды

3. «Жұмысшылардың жұмыстары мен кәсіптерінің біріңғай-біліктілік анықтамалығы (57–шығарылым)» Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрінің 2012 жылғы 29 қазандағы № 414-ө-м бұйрығының (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 8106 болып тіркелген, 2013 жылғы 21 тамызда № 194 (28133) «Егемен Қазақстан» газетінде жарияланған) күші жойылды деп танылсын.

4. Осы бұйрықтың орындалуын бақылау Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау вице-министрі А.Ә. Сарбасовқа жүктелсін.

5. Осы бұйрық алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан

**Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау
министрі**

КЕЛІСІЛДІ

Қазақстан Республикасы

Білім және ғылым министрлігі

КЕЛІСІЛДІ

Қазақстан Республикасы

Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі

Б.

Нурымбетов

Қазақстан Республикасының
Еңбек және халықты
әлеуметтік қорғау министрінің
2020 жылғы 7 сәуірі
№ 125 бұйрығына қосымша

**Жұмыстар мен жұмысшы кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік
анықтамалығы (57-шығарылым)**

1-тарау. Кіріспе

1. Жұмыстар мен жұмысшы кәсіптерінің бірыңғай тарифтік-біліктілік анықтамалығы (57-шығарылым) (бұдан әрі - БТБА (57-шығарылым)):

жарнамалық-безендіру және макет жұмыстарын;

қалпына келтіру жұмыстарын қамтиды .

2. Қалпына келтіру жұмыстарын орындау кезінде жалпы құрылыс кәсібі бар жұмысшылар тарихи ескерткіштер мен сәулеттерді қалпына келтіру жұмыстарын тек аттестатталған қалпына келтіруші жұмысшының басшылығымен ғана орындай алады;

қалпына келтіру бойынша бір жыл жұмыс өтілі және орта білімі бар жұмысшылар қалпына келтірушінің біліктілігін арттыру курсына жіберілуі және белгіленген тәртіппен қайта аттестаттаудан өтуі мүмкін;

қалпына келтіруші-мамандардың басшылығымен кем дегенде үш жыл тарихи ескерткіштер мен сәулет құрылыстарында жұмыс істеген жұмысшылар осы БТБА-ға (57-шығарылым) сәйкес аттестаттау және қалпына келтіруші біліктілігін алуы мүмкін.

3. БТБА-ны (57-шығарылым) Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі әзірлеген.

4. Тарифтік-біліктілік сипаттамалар осы БТБА-да (57-шығарылым) көрсетілген өндірістер мен жұмыс түрлері бар ұйымдардың меншік нысанына

және ұйымдық-құқықтық нысанына қарамастан, олардағы жұмысшылардың жұмыстарын тарификациялаған және біліктілік разрядтарын белгілеген кезде қолданылады.

2-тарау. Жарнамалық-безендіру және макет жұмыстарына арналған разрядтар бойынша жұмысшы кәсіптерінің тарифтік-біліктілік сипаттамалары

1-параграф. Бүрмелеуші, 1-разряд

5. Жұмыс сипаттамасы:

біліктілігі анағұрлым жоғары бүрмелеушінің басшылығымен бетін қаптауға дайындық жұмыстарын орындау;

тік сызықты қалқандарды қаптау;

бүрмеге сақина, түйме, бау тігу;

қалқандарды қаптау үшін кенеп қапты тігу.

6. Білуге тиіс:

бетін қаптауға дайындық жұмыстарын орындау тәсілдері.

2-параграф. Бүрмелеуші, 2-разряд

7. Жұмыс сипаттамасы:

бетін қаптау үшін дайындық жұмыстарын және қарапайым қаптау-бүрмелеу жұмыстарын орындау;

материалды пішу;

тік сызықты бетті тарту;

қарапайым қаптама мен пердені жөндеу.

8. Білуге тиіс:

қарапайым қаптау-бүрмелеу жұмыстарын орындау тәсілдері;

қаптау материалдарының түрлері мен мақсаты;

қаптауға арналған матаны тігудің техникалық шарттары.

9. Жұмыс үлгілері:

- 1) шашақ, фестон – тігу;
- 2) ілмек – орау;
- 3) тік сызықты рама астары мен қабырғасы – суретсіз материалмен тарту;
- 4) тегіс портьер – үтіктеу.

3-параграф. Бүрмелеуші, 3-разряд

10. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орташа қаптау-бүрмелеу жұмыстарын эскиздер мен сурет бойынша орындау;

материалды тігу, күрделілігі орташа қаптама мен бүрмені тігу.

11. Білуге тиіс:

күрделілігі орташа қаптау-бүрмелеу жұмыстарын орындау тәсілдері;

матаны пішу технологиясының мәні;

бүрмелеу матасының ерекшелігі мен түрлері;

тігін машиналарының түрлері және оларды пайдалану қағидалары.

12. Жұмыс үлгілері:

- 1) арка, бүрме – тегіс бүрме;
- 2) қос етек, бүрме, желбірек – бүру және тігу;
- 3) астарсыз тегіс портьерлер – пішу және тігу;
- 4) қабырға, тегіс қалқандар – сурет етіп қаптау.

4-параграф. Бүрмелеуші, 4-разряд

13. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі қаптау-бұрмелеу жұмыстарын эскиздер мен сурет бойынша орындау;

күрделі қаптамалар мен бұрмелерді жөндеу.

14. Білуге тиіс:

күрделі қаптау-бұрмелеу жұмыстарын орындау қағидалары;

күрделі бұрмелерді пішу және тігу технологиясының мәні;

бұйымдарды жиектеу түрлері.

15. Жұмыс үлгілері:

- 1) жиһаз – матамен қабаттап қаптау;
- 2) астарлы қалың портьерлер, тегіс көтерілетін перде – пішу және тігу;
- 3) тегіс қабырға, сфералық стенділер мен қалқандар – қатпарлап бұру;
- 4) жиһаздың тысы – пішу және тігу.

5-параграф. Бұрмелеуші, 5-разряд

16. Жұмыс сипаттамасы:

аса күрделі, стильді қаптау-бұрмелеу жұмыстарын эскиздер мен сурет бойынша орындау;

материалдарды күрделі пішу, күрделі қаптамалар мен бұрмелерді жөндеу;

бетін «сияние» және «фантазия» маталарымен қаптау;

біліктілігі анағұрлым төмен бұрмелеушінің жұмысына басшылық жасау.

17. Білуге тиіс:

аса күрделі қаптау-бұрмелеу жұмыстарын орындау тәсілдері;

стильді және ескі жиһазды қаптаудың техникалық тәсілдері;

барлық стильдегі бұрмелерді жасау тәсілдері.

18. Жұмыс үлгілері:

- 1) астарлы және жапсырмалы сахна шымылдығы, француз пердесі – жасау және монтаждау;
- 2) арқалығы бар кесон төбе – қатпарлап және сурет салып қаптау;
- 3) сфералық төбе, стенділер, қалқандар – «луч» етіп бұру.

6-параграф. Витражист, 2-разряд

19. Жұмыс сипаттамасы:

қосымша жұмыстарды орындау;
витражды қабаттың қатты өзегін жасау үшін болат сымды тазалау, түзету және жаншу;
мастика дайындау;
қорғасыннан жасалған әшекей каркастағы саңылауларға мастика тығындау;
дайын витражды тазалау және жуу.

20. Білуге тиіс:

металды қажетті қалыңдыққа дейін жаншу тәсілдері;
мастиканың құрамы мен оны дайындау техникасы;
каркастағы саңылауға мастика жағу тәсілдері.

7-параграф. Витражист, 3-разряд

21. Жұмыс сипаттамасы:

біліктілігі анағұрлым жоғары витражистің басшылығымен суретші автор жасаған эскиз, картон немесе калька-шаблон бойынша металдан, бетон немесе ағаштан жасалған әшекей каркасқа бекітілген әртүрлі түрлерінен витраж жасау;

ірі плита немесе құйма шыны қалыпта қажетті мөлшерге дейін арнайы құралмен жару;

әшекей каркасқа арнап қорғасыннан, алюминийден, жезден, мыстан профиль жасау;

витражті жиектеу үшін мырыш қаңылтырдан профиль жасау;

дәнекер, синтетикалық құрам мен шайыр дайындау.

22. Білуге тиіс:

витражды жасау кезінде қолданылатын материалдардың түрлері мен қасиеттері, олармен жұмыс жүргізу кезіндегі қауіпсіздік әдістері;

суретті авторлық калька-шаблоннан жұмыс калькасы мен шыныны кесуге арналған шаблон жасалатын материалға салу тәсілдері;

қорғасыннан, алюминийден, жезден, мыстан жасалған профильді тарту тәсілдері;

жиектемені жасауға арналған қаңылтырдың қасиеттері;

синтетикалық құрам мен шайырдың құрамы мен оларды дайындау техникасы;

дәнекер түрлері;

қолданылатын материалдардың түрлері мен мақсаты;

қолданылатын жабдықтың түрлері.

8-параграф. Витражист, 4-разряд

23. Жұмыс сипаттамасы:

суретші автор жасаған эскиз, картон немесе калька-шаблон бойынша металдан, бетон немесе ағаштан жасалған әшекей каркасқа бекітілген әртүрлі түрлерінен қарапайым витраж жасау;

қаңылтырды кесу, плитка немесе құйма шыны қалыпта тік сызықты контур бойынша өңдеу;

суретсіз бетте құм бүріккіш аппаратпен абразив немесе шойын шеңбермен күңгірт тегістік жасау және қышқылмен өңдеу;

әйнектің бетін «мороз» әдісімен өңдеу;

қаттылық өзегін сурет бойынша ию және оны витражтің теріс жағына дәнекерлеу;

тік сызықты пішінді әйнекті құю үшін қалып жасау.

24. Білуге тиіс:

витражтің негізгі түрлері және оларды жасау технологиясының мәні;

витраж пен басқа да қолданылатын материалдардың түрлері, сорты,
физикалық және механикалық қасиеттері;

қаңылтырды кесу, плитка немесе құйма шыны қалыпта тік сызықты контур
бойынша өңдеу тәсілдері;

плиткалар мен құйманы шыны қалыпта өңдеу түрлері мен техникасы;

әйнектің бетін күңгірттендіру тәсілдері;

әйнектің бетін «мороз» әдісімен өңдеу мәні;

дәнекерлеу кезінде қолданылатын металды балқыту температурасы;

шыны құю үшін қолданылатын материалдың түрлері мен қалып жасау
технологиясының мәні;

қолданылатын құралдардың түрлері мен мақсаты;

қолданылатын жабдықтың құрылымы.

25. Жұмыс үлгілері:

жасау:

1) әшекей каркаста тік сызықты пішінде сурет элементтері бар қорғасын
тартпамен дәнекерленген немесе алюминий тартпамен бекітілген қабат әйнектен
жасалған витраж;

2) бетоннан жасалған әшекей каркаста қарапайым геометриялық фигуралы
қалыпқа құйылған әйнектен жасалған витраж;

3) дәнекерленген металдан жасалған әшекей каркаста тік сызықты қалыпты
әйнектен жасалған витраж.

9-параграф. Витражист, 5-разряд

26. Жұмыс сипаттамасы:

суретші автор жасаған эскиз, картон немесе калька-шаблон бойынша металдан, бетон немесе ағаштан жасалған әшекей каркасқа бекітілген әйнектің әртүрлі түрлерінен күрделілігі орташа витраждарды жасау;

қаңылтырды кесу, плитка немесе құйма шыны қалыпта тік сызықты контур бойынша өңдеу;

суретші автор жасаған эскиз не картон бойынша және оның басшылығымен әйнекке оның бетін құм бүріккіш аппаратпен күңгірттендіре отырып, абразив, шойын, металл шеңбермен немесе бормашинамен оюлай отырып немесе қышқылмен өңдей отырып, ою немесе қарапайым өсімдік формаларын салу;

біртекті қисық сызықты пішінді құю үшін қалып жасау немесе қарапайым рельеф;

әшекей каркасты өңдеу: металға бедер салу, патинирлеу және өңдеу; ағашты қатыру, ою; бетонды фактуралау, жұқалау, қорғасын тартпалы қалайымен қаптау;

біліктілігі анағұрлым жоғары витражистің басшылығымен архитектурада витражды салу және монтаждау;

жабдықты баптау.

27. Білуге тиіс:

витраждың түрлері және оларды жасау технологиясының мәні;

қаңылтыр және құйма плиткалы әйнекті біркелкі қисық сызықты контур бойынша кесу қағидалары;

сурет пен бейнелеу теориясының негіздері;

әйнекке сурет салу технологиясының мәні;

суреті бар әйнекті күйдіру кезіндегі температуралық режим параметрлері;

әйнекке сурет салуға арналған бояудың және әйнектің бетін күңгірттеу кезінде оған жағуға арналған арнайы массаны түрлері, құрамы мен оны дайындау техникасы;

әшекей каркасты әртүрлі өңдеудің түрлерін орындау технологиясының мәні;

қолданылатын құралдардың түрлері мен мақсаты;

жабдықтың құрылысы және оны баптау қағидалары.

28. Жұмыс үлгілері:

жасау:

1) әшекей каркаста қисық сызықты пішінде сурет элементтері бар қорғасын тартпамен дәнекерленген немесе алюминий тартпамен бекітілген қабат әйнектен жасалған витраж;

2) әйнектің бетін күңгірттеу арқылы геометриялық және қарапайым өсімдік қалыпты оюы бар витраж.

10-параграф. Витражист, 6-разряд

29. Жұмыс сипаттамасы:

суретші автор жасаған эскиз, картон немесе калька-шаблон бойынша металдан, бетон немесе ағаштан жасалған әшекей каркасқа бекітілген әйнектің әртүрлі түрлерінен күрделі витражтерді жасау;

қаңылтырды кесу, плитка немесе құйма шыны қалыпта күрделі қисық сызықты контур немесе күрделі рельеф бойынша өңдеу;

суретші автор жасаған эскиз не картон бойынша және оның басшылығымен әйнектің қабырғасына оның бетін құм бүріккіш аппаратпен күңгірттеу, ою немесе қышқылмен өңдеу әдісімен күрделі өсімдік формалы сурет салу;

күрделі қисық сызықты конфигурациялы немесе күрделі рельефті әйнекті құю үшін қалып жасау;

суретші автормен бірлесе отырып, шынының политрасын таңдауға қатысу;

біліктілігі анағұрлым төмен витражистердің жұмысына басшылық жасау.

30. Білуге тиіс:

сурет және бейнелеу өнері теориясы;

қабат, плитка және құйма формалы әйнек пен декоративті каркастың түрлері, оларды декоративтік өңдеу тәсілдері мен мәні.

31. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

32. Жұмыс үлгілері:

жасау:

1) сурет элементтері конфигурациялы бар, жиі қайталанатын сынық бұрыштары бар қорғасын тартпамен дәнекерленген немесе алюминий тартпамен бекітілген декоративті каркаста қабат әйнектен жасалған витраж;

2) бетоннан жасалған әшекей каркаста сынық бұрыштары бар конфигурациялы және бекітілген қалыпқа құйылған әйнектен жасалған витраж.

11-параграф. Витрина декораторы, 3-разряд

33. Жұмыс сипаттамасы:

біліктілігі анағұрлым жоғары декоратордың басшылығымен витриналарды безендіру;

тауарларды витриналарды безендіруге дайындау;

баға көрсеткіштерін жасау;

ай сайынғы абонементтік қызмет көрсету жағдайында витринаны күтіп ұстау.

34. Білуге тиіс:

витриналарды безендіру бойынша барлық қосалқы жұмыстарды орындау тәсілдері;

витриналарды күтіп ұстау.

12-параграф. Витрина декораторы, 4-разряд

35. Жұмыс сипаттамасы:

дүкендердегі, республикалық маңызды көрмелердегі, жәрмеңкелердегі қарапайым және күрделілігі орташа композициялық және түрлі-түсті біртекті витриналарды суретшінің эскизі бойынша безендіру.

36. Білуге тиіс:

тауарларды эскиздер бойынша салудың негізгі тәсілдері;

ішкі витриналар мен көрме стенділерін безендіруге арналған тұғырлар мен қосымша материалдардың түрлері;

азық-түлік және өнеркәсіп тауарларын көрсетудің тәсілдері мен формалары.

13-параграф. Витрина декораторы, 5-разряд

37. Жұмыс сипаттамасы:

дүкендердегі, базарлардағы күрделі композициялық және түрлі-түсті әртүрлі витриналарды суретшінің эскизі бойынша немесе оның басшылығымен безендіру.

38. Білуге тиіс:

витриналар мен көрме стенділерін безендіру композицияларының негіздері;
витриналарды безендіру кезінде жарнамалық және ақпараттық плакаттарды пайдалану қағидалары.

14-параграф. Витрина декораторы, 6-разряд

39. Жұмыс сипаттамасы:

фирмалық, арнайы және әмбебап дүкендердегі өте күрделі композициялық және түрлі-түсті әртүрлі витриналарды суретшінің эскизі бойынша безендіру;

витриналарды өздігінен безендіру үшін жалпы композициялық шешімнің фор-эскиздерін жасау;

біліктілігі анағұрлым төмен витрина декораторларының жұмысына басшылық жасау.

40. Білуге тиіс:

өте күрделі әртүрлі витриналарды безендіру қағидалары;
тауарларды көрсету және оларды бір экспозицияда техникалық безендіру формасы мен әдістері;

техникалық сурет салудың және шрифтiлiк жұмыстарды орындаудың қарапайым тәсiлдерi.

41. Техникалық және кәсiптiк (арнайы орта, кәсiптiк орта) бiлiм талап етiледi бiлуге тиiс.

15-параграф. Көркем туындыларды орнатушы, 2-разряд

42. Жұмыс сипаттамасы:

көрме залдарын безендіру бойынша қарапайым жұмыстарды орындау;

әрбір экспонатқа бекіткіш, ілмек, сақина, бау дайындау;

қабырғадағы және стенділердегі бейнелеу өнері және графика туындыларын бөлшектеу, көрменің сыртқы безендірілуін алу;

экспонаттарды экспозицияға дайындау: рамаларын тазалау, жуу, этикетка, қарапайым ілмектер мен монтаждауға арналған бекіткіштер қағу;

бейнелеу өнерінің, графика, мүсін, фарфор, қыш туындыларын ораулы күйінде тасымалдау.

43. Білуге тиіс:

қабырғадағы және стенділердегі бейнелеу өнері және графика туындыларын, көрменің сыртқы безендірілуін алу, экспонаттарды экспозицияға дайындау, экспонаттарды, мұражай және көрме жабдықтарын ораулы күйде тасымалдаудың әдіс-тәсілдері;

этикеткалар мен экспонаттардың бекіткіштерін қағу қағидалары.

16-параграф. Көркем туындыларды орнатушы, 3-разряд

44. Жұмыс сипаттамасы:

көрме залдарын безендіру бойынша күрделілігі орташа жұмыстарды орындау;

монументалдық бейнелеу, мүсін туындыларын және декоративтік-безендірушілік мақсатындағы туындыларды шағын механизация құралдары мен

қол электр және пневмоқұралдардың көмегімен уақытша бекітіп немесе бөлшектей отырып монтаждау, ілу және орнату;

суретті кергіштен алу;

туындыларды оралмаған күйі тасымалдау;

сурет салынған кергішті рамаға орнату, сурет полотносын барабаннан алу, сурет салынған кергішті рамадан алу, туындыларды өлшеу;

қосымшалардың ішіндегі туындыларды орнату және орнын ауыстыру.

45. Білуге тиіс:

монтаждау жұмыстарын орындау тәсілдері, сипаты және мақсаты жағынан әртүрлі ғимараттарға, үй-жайларға, көрме залдарына ілу және орнату;

тұрақты және уақытша экспозицияларды бекіту қағидалары;

сурет полотносын барабаннан алу, сурет салынған кергішті рамаға орнату, оны рамадан алу тәсілдері;

туындыларды өлшеу және оларды қосымшада орналастыру қағидалары;

қолданылатын құралды қайрау және баптау қағидалары.

17-параграф. Көркем туындыларды орнатушы, 4-разряд

46. Жұмыс сипаттамасы:

көрме экспозицияларын безендіру бойынша күрделі жұмыстарды орындау;

уақытша бекіте отырып монтаждау және көлемі 1 шаршы метрге дейінгі және бір бөлшегінің салмағы 50 килограммға дейінгі ірі туындыларды - мозаика, фрескалар, барельефтер бөлшектеу;

көлемі 75 текше дециметрге дейінгі туындыларды тұрақты бекіте отырып, үлкен фигураларды, бюстілерді монтаждау;

үй-жайлардағы немесе ғимараттардың қасбетіндегі, парктердегі бөлшектерінің көлемі 1 шаршы метрге дейін және салмағы 50 килограммға дейінгі көлемі үлкен емес туындыларды тұрақты бекіте отырып орнату;

сурет жаймасын барабанға кесу.

47. Білуге тиіс:

интерьердегі және сәулет ғимарттарындағы монтаждау жұмыстарын және тұрақты түрде бекітілген ірі туындыларды монтаждау жұмыстарын орындау тәсілдері;

монтаждау және бекіту кезінде қолданылатын материалдардың түрлері;

орау, такелаждың жұмыстарды жүргізу және ауыр және шағын жүкті оралмаған күйі тасымалдау қағидалары.

18-параграф. Көркем туындыларды орнатушы, 5-разряд**48. Жұмыс сипаттамасы:**

көрме экспозицияларын безендіру бойынша өте күрделі жұмыстарды орындау;

мұражайда, көрме залдарында, сәулет ғимараттарында уақытша және тұрақты бекітілген сфералық және қисық сызықты конфигурациялы монументалдық бейнелеу, мүсін және декоративті-безендіру өнерінің ірі құрамдас туындыларды монтаждау;

туындыларды әртүрлі жазықтықта биікте, жинақтар мен кессонда монтаждау, арқанға пано ілу;

бөлшектерінің көлемі 1 шаршы метрден астам немесе көлемі 75 текше дециметрден астам, бөлшектерінің салмағы 50 килограмнан астам күрделі құрамдас туындыларды тальдің, блоктардың, рычаг пен тұғырдың көмегімен бөлшектеу.

49. Білуге тиіс:

аса күрделі монтаждау және ірі құрамдас монументалдық туындыларды бөлшектеу жұмыстарын орындау тәсілдері, олардың түрлері және орнын ауыстыру тәсілдері;

қолданылатын құрылыс материалдарының қасиеттері;

металл және басқа да бекіткіштердің түрлері;

биікте, жиынтық пен арқанды кессонда монтаждау және бөлшектеу кезінде арқанмен такелаждық жұмыстарды жүргізу қағидалары.

19-параграф. Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы, 1-разряд

50. Жұмыс сипаттамасы:

дайындық жұмыстарын орындау;

қарапайым колер жасау;

қарапайым қаріппен жазылған әріптер мен номерлерді белгіленген орынға ауыстыру.

51. Білуге тиіс:

күрделі емес қаріптер мен нөмірлерді трафарет бойынша жазуымен бір колерге жағу әдіс-тәсілдері;

колер жасау және қарапайым өңдеу үшін бетін дайындау қағидалары.

20-параграф. Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы, 2-разряд

52. Жұмыс сипаттамасы:

біліктілігі анағұрлым жоғары орындаушының басшылығымен қарапайым композициялы шрифтілік жұмыстарды дайын трафареттер мен шаблондар бойынша құрғақ кистьпен, нормограф бойынша түтікпен, колер жағылмаған қағазға гуашьпен және тушьпен жағу арқылы орындау;

кистьтің көмегімен түрлі-түсті гуашьті нөмірі бойынша жиектелген әріптік және цифрлық белгілерге толтыру;

жазуларды, нөмірлер мен виньеткаларды салу трафареті бойынша бірдей тонда қолмен жаза отырып, түсіру.

53. Білуге тиіс:

қаріптерді салу ритмі;

қолданылатын бояулардың құрамы мен қасиеттері;

кистыпен жиектелген белгілерді толтыру тәсілдері;

құрылғыларды, құралдарды пайдалану қағидалары.

54. Жұмыс үлгілері:

1) бір-екі жолдық кесте - нормограф пен трафарет бойынша орындау;

2) жарнамалары мен плакаттар бар қалқан – қолмен және трафаретпен жазу.

21-параграф. Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы, 3-разряд

55. Жұмыс сипаттамасы:

қарапайым композициялы шрифтілік жұмыстарды дайын трафареттер мен шаблондар бойынша құрғақ кистпен, нормограф бойынша түтікпен, колер жағылмаған қағазға гуашьпен және тушьпен жағу арқылы орындау;

біліктілігі анағұрлым жоғары суретшінің басшылығымен қарапайым композициялы суреттерді дайын трафаретке май және гуашь бояулармен салу;

бетті жазба жазу үшін дайындау.

56. Білуге тиіс:

шаблон, таспалы-мөлдір трафарет, нормографтарды пайдалана отырып, шрифтілік жұмыстарды орындау тәсілдері;

брус шрифтілердің түрлері;

қарапайым колерлерді жасау қағидалары;

қарапайым суретті салу қағидалары, боялатын бетке қойылатын талаптар; жазу кезінде қолданылатын материалдардың қасиеттері.

57. Жұмыс үлгілері

1) герб – суретін салу;

2) ұран, үгіт, көрсеткіштер – білем шрифтісімен жазу;

3) жарнамалық щиттер – бетін дайындау;

4) жарнамалық щиттер – суретті бір-үш түспен салу.

22-параграф. Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы, 4-разряд

58. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орташа композициялы шрифтілік жұмыстарды суретшінің эскизі бойынша әртүрлі шрифтілі дайын трафареттер мен нормограф арқылы тушьпен, гуашьпен, темпералық, май, эмульсия бояулармен және эмальмен әртүрлі материалдардан жасалған күңгірттенген жазықтықта жағып орындау;

қарапайым шаблондарды жасау және қағаздан ерекше шрифтілердің трафаретін қию;

күрделілігі орташа композициялы суреттерді суретшінің эскизі бойынша әшекейлеу;

көркем жазулардың барлық түрлерін орындау;

бетін күрделі бояу;

қарапайым суретті эскизден қағазға, калькаға, трафареттерді, ұстамаларды дайындауға арналған картонға көп түсті қол қоюмен көшіру.

59. Білуге тиіс:

шрифтілердің негізгі түрлері;

академиялық, жарма және оларды жазудың, жинақтаудың, өңдеудің, тегістеу, түзету;

мәтінді жол мен биіктігі бойынша есептеу қағидалары;

шрифтілерді, виньеткаларды кистьпен толтыру тәсілдері;

фонды күңгірттеу қағидалары және әртүрлі колерді жасау қағидалары;

бейнелеу өнері мен сурет негіздері;

желілік перспектива, сызу, пластикалық анатомия, түс жасау элементтері;

қолданылатын бейнелеу-бояу құралының түрлері;

лак пен бояудың сорттары мен маркасы;

бітеу-бояу құрамы;

пигменттерді араластыру жолдары;

пигменттерді араластыру тәсілдері;

қарапайым трафареттерді, шаблондарды, көп түсті қол қою арқылы
ұстамаларды жасау тәсілдері.

60. Жұмыс үлгілері:

- 1) плакаттар, кестелер – академиялық және жарма қаріппен жазу;
- 2) шрифтілік күрделі емес плакаттар – фонды күңгірттей отырып жазу;
- 3) брандмауэрлік щиттер, декоративті безендіру элементтері - әшекейлеу.

23-параграф. Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы, 5-разряд

61. Жұмыс сипаттамасы:

суретшінің басшылығымен күрделі композициялы безендіру, жарнамалық
және шрифтілік көркемдік жұмыстарды эскиздер, шаблондар мен белгілер,
эталондар бойынша орындау;

трафареттерді дайын шаблондар бойынша кесу;

көлемді әшекейлеуді орындау;

трафарет, шаблон дайындау үшін күрделі суретті эскизден қағазға, калькаға,
картонға түсіру;

безендіру жұмыстарының графикалық элементтерін орындау.

62. Білуге тиіс:

кез келген жазықтықта пайдаланылатын кез келген материалдан жасалған
шрифтілердің түрлері, оларды жазу тәсілдері;

мәтіннің жолдары мен биіктігі бойынша мәтінді есептеу қағидалары;

бір көлемнен екінші көлемге ауыстыру тәсілдері;

пантографты пайдалану тәсілдері;

фотография дайындау және безендіру жұмыстарының графикалық
элементтерін орындау тәсілдері;

рамалардың, диаграммалардың, плашкалар мен оюлардың түрлері.

63. Жұмыс үлгілері:

- 1) графикалық диаграммалар, әкімшілік-құрылымдық және оқу-көрнекілік схемалар – орындау;
- 2) бейнелеу элементтері бар плакаттар – жазу;
- 3) көлемді шаблондар – жасау.

24-параграф. Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы, 6-разряд

64. Жұмыс сипаттамасы:

суретшінің басшылығымен аса күрделі композициялы безендіру, жарнамалық және шрифтілік көркемдік жұмыстарды эскиздер, шаблондар мен белгілер, эталондар бойынша орындау;

әртүрлі материалға шрифтілік жұмыстарды кез келген бояғыштармен, светотермофоль, сусаль алтынмен, потальмен, жарық шығаратын бояулармен фактураланған және боялған қаламұш арқылы қолмен немесе құрылғыларды пайдалана отырып бірнеше түске күңгірттенген бетте орындау;

шрифт тандау, оларды жинақтау, кез келген конфигурациялы жазықтықта жазу;

фотокобейту үшін шрифтілердің жаңа гарнитурасын орындау;

күрделі шрифтілік шаблондарды суретшінің келісімімен жасау;

әртүрлі тілде жазылған көркем жазудың барлық түрлеріне көлемді әшекей асау;

мәтінді жинақтау;

күрделі суреттерді белгіленген көлемді сақтай отырып, эскизден қағазға, калькаға, картонға және шаблон жасауға арналған басқа да материалдарға ауыстыру.

65. Білуге тиіс:

шрифтілерді, инициалдарды, бет басын, кез келген сызықты, ерекше, стильді, бірегей, сондай-ақ барлық еуропалық, шығыс және латын тағы басқа жаңа шрифтілік гарнитурларды құрастыру, жинақтау және жазу тәсілдері;

күрделі шаблондарды жасау тәсілдері;

эмульсия, ұнтақтың, сусаль алтынның, потальдің, жарық шығаратын және басқа бояулардың қасиеттері;

үлгілер бойынша әртүрлі бояулардан күрделі колер жасау қағидалары;
күрделі суреттерді қағазға, калькаға, картонға және басқа да материалдарға ауыстыру тәсілдері;

фотосуреттерді кадрлеу қағидалары;

фотомонтаж жасау тәсілдері;

күрделі емес бейнелеу элементтерін орындау қағидалары.

66. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

67. Жұмыс үлгілері:

- 1) кез келген тілдегі жазулар қолданылған плакаттар – орындау;
- 2) шрифтiлер, стильдi басқы беттер, кез келген материалға түсірілген инициалдар – орындау;
- 3) жарнамалық көп түсті щиттер - портреттік ұқсастығы бар көлемді, қолмен, қылаумен, суретшінің эскизі бойынша жазылған жазу;
- 4) алаңдарды, көшелерді, жәрмеңке, көрме интерьерін декоративті безендіру элементтері – көркем жазу;
- 5) көркем-декоративті безендіру элементтері: картуш, эмблемалар, белгілер, иллюстрациялық элементтері жоқ маскалар – орындау.

25-параграф. Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы, 7-разряд

68. Жұмыс сипаттамасы:

сауда, тамақтану, тұрмыс және демалыс орындарының экстерьері мен интерьерін заманауи жарнама мен дизайн талаптарына сәйкес безендіру эскиздерін жасау;

жарнамалық щит, плакат және баспа өнімдерін, әртүрлі кәсіпорындардың, жәрмеңкелер мен көрмелердің витриналарын безендіру эскиздерін және олардың элементтерін жасау;

біліктілігі анағұрлым төмен көркемдік-безендіру жұмыстарын орындаушылардың жұмыстарына авторлық қадағалау және басшылық жасау.

69. Білуге тиіс:

декоративтік өнер қағидалары.

70. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

26-параграф. Көркемдік макеттердің макетшісі, 4-разряд

71. Жұмыс сипаттамасы:

макеті ағаштан, металдан, оргшыныдан және басқа да материалдардан жасалған қарапайым және күрделілігі орташа бөлшектерді дайын шаблон немесе сызбалар бойынша қолмен немесе механизмдерді қолдана отырып жасау;

біліктілігі анағұрлым жоғары макетшінің басшылығымен күрделі бөлшектер мен тораптарды жасау;

металл мен пластмассадан күрделі емес оймалау;

қарапайым геометриялық формаларды ағаш пен пластмассада ою және инкрустациялау;

металдан қарапайым формаларды бедерлеу.

72. Білуге тиіс:

макеттерді жасауда қолданылатын бояулардың, лактардың, желімдеу заттары мен шайырдың физикалық-химиялық қасиеттері;

макет бөлшектерін бояумен, лакпен біріктіру және қаптау тәсілдері;

күрделілігі орташа сызбаларды оқу қағидалары;

түс қалыптастыру және электротехниканы негізгі перспективалары.

73. Жұмыс үлгілері:

1) макет бөлшектері: терезе, есік, құбырлар, фермалар, тор, қарапайым цилиндр ыдыстар, арқалық – жасау;

2) қыздыру және люминисцентті лампалар, трансформаторлар –
электромонтаждау;

3) шатырлары мен терезесі бөлшектенген ғимараттың макеті – жасау.

27-параграф. Көркемдік макеттердің макетшісі, 5-разряд

74. Жұмыс сипаттамасы:

макеті ағаштан, металдан, оргшыныдан және басқа да материалдардан
жасалған күрделі бөлшектерді дайын шаблон немесе сызбалар бойынша
құрылымдау элементтерімен және макет ауқымын ауыстыра отырып қолмен
немесе механизмдерді қолдана отырып жасау;

күрделілігі орташа суреттерді металл мен пластмассада оймалау;

ағаш пен пластмассада күрделілігі орташа инкрустация және кесу;

металды бедерлеу;

бөлшектерді жасау технологиясын таңдау;

күрделілігі орташа бөлшектерді алу үшін қысу және тарту арқылы
нығыздауыш қалып пен құрылғыларды жасау;

электр жарықтандырғыштардың элементтері мен тораптардың динамикалық
жұмысына арналған механизмдерін жасау;

макеттерді бояу.

75. Білуге тиіс:

құрылымдау негіздері;

күрделі сызбаларды оқу қағидалары;

перспектива заңдылығы;

сызу және картография негіздері;

механика және электротехника негіздері;

оргшыныны қысыммен және тартумен өңдеу технологиясының мәні мен
тәсілдері;

фактуралық қабатты белгіленген рецептура бойынша жағу тәсілдері.

76. Жұмыс үлгілері:

- 1) перспективалық қысқартуда ішкі жағынан жарықтандырылған өнеркәсіптік ғимараттардың макеті – жасау;
- 2) автомобиль, трактор, паровоздардың статикалық макеттері – жасау;
- 3) трансформатор, кран, тельфер, кондиционерлердің макеттері – жасау;
- 4) картографиялық дәлме-дәл жобалау макеттерінің рельефтері – жасау.

28-параграф. Көркемдік макеттердің макетшісі, 6-разряд

77. Жұмыс сипаттамасы:

макеттер мен диорамалардың аса күрделі бөлшектері мен тораптарын дайын жоба мен тапсырыс берушінің технологиялық тапсырмасы бойынша құрылымдық шешімін әзірлеу арқылы жасау;

жекелеген тораптардың сызбаларын, шаблондарын, макеттердің блоктары мен бөлшектерін әзірлеу, айрықшалықтарды жасау;

электр жарықтандырғыштардың механизацияларына және макеттердегі автоматикаға арналған механизмдерді, тораптар мен блоктарды монтаждау;

күрделі бөлшектерді және бос ыдыстарды тартуға, июге және қысуға арналған құрылғыларды, металдан, пластмассада, оргшыныдан және басқа да материалдардан жасалған сфералық беттерді құю және престоуге арналған қалыптарды модельдеу және жасау;

белгіленген рецептура бойынша асыл тасқа, ағаш пен металға ұқсастырып бояу және лактау;

біліктілігі анағұрлым төмен макетшілердің жұмысына басшылық жасау.

78. Білуге тиіс:

құрылымдау және жарық жүргізу негіздері;

макеттердің күрделі бөлшектері мен тораптарын жасаудың қабылдау мен тәсілдері;

макеттердің күрделі бөлшектері мен тораптарын құрастыру және монтаждау тәсілдері;

механика, электротехника және автоматика негіздері;

күрделі конфигурациялы бөлшектерді біріктіру, желімдеу және дәнекерлеу тәсілдері;

әртүрлі материалдарды ағаш пен тастың асыл жыныстарына ұқсастыру әдістері;

күрделі құрылымдық және көлемді сызбаларды орындау және сызу қағидалары.

79. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

80. Жұмыс үлгілері:

- 1) жынысы анықталған ағаштар мен бұталардың макеті – жасау;
- 2) әрбір бөлшегі пысықталған кранның, станоктың, жұмыс істейтін компрессорлардың макеті – жасау;
- 3) жекелеген тораптары көрсетілген генераторлардың макеті – жасау;
- 4) кеме, ұшақ, аспан серігі, статикалық зымыранның макеттері – жасау;
- 5) ішкі жағынан жарықтандырылған және перспективалы бейнеленген тарихи макеттер және сәулет ескерткіштерінің макеті – жасау.

29-параграф. Макеттік-үлгі жобалау макетшісі, 1-разряд

81. Жұмыс сипаттамасы:

фанера, ағаш, оргшыны, целлулоид, пенопласт және басқа материалдардан жасалған қарапайым геометриялық қалыптарды декоративті-көркем безендірудің дайын шаблондары бойынша аралау және қолмен кесу;

жиектерін тазалау.

82. Білуге тиіс:

жиектерін тазалай отырып, фанера, ағаш, оргшыны, целлулоид, пенопласт және басқа материалдардан дайын шаблондары бойынша аралау және кесу әдіс-тәсілдері;

жұмыстарды орындау кезінде қолданылатын құралдардың түрлері;
материалдардың сорттары мен қасиеттері.

83. Жұмыс үлгілері:

- 1) витриналерге арналған шеңберлер, тұғырлар мен торлар – кесу;
- 2) тауарлардың баға көрсеткіштері – аралау.

30-параграф. Макеттік-үлгі жобалау макетшісі, 2-разряд

84. Жұмыс сипаттамасы:

ағаштан, пластмассада, металдан және басқа да материалдардан
құрылғылардың көмегімен және станокта қарапайым бөлшектерді жасау;

біліктілігі анағұрлым жоғары макетшінің басшылығымен эскиздер мен
сызбалар бойынша нормаланған бөлшектерден жасалған тіктөртбұрыштардың
немесе цилиндр қалыптардың қарапайым жабдық үлгілерін, құрылыстық
құрылымдарын құрастыру;

қажетті бөлшектер мен қосымша материалдарды таңдау;

макеттерді орауға қатысу;

макет бөлшектерін қолмен бояу.

85. Білуге тиіс:

жобаның бөліктері бойынша жекелеген жобалық элементтердің сызбалары
мен эскиздерін оқу үшін қажетті көлемде жобалық сызу негіздері;

қолданылатын жабдықтың мақсаты және жұмыс қағидаты;

нормаланған бөлшектер мен үлгі элементтердің номенклатурасы, оларды
біріктіру тәсілдері;

қарапайым бөлшектерді жасау технологиясының мәні;

ағаш, оргшыны мен пластмассаға арналған желім құрамының қасиеттері
мен мақсаты және оны пайдалану қағидалары;

макеттерді орау қағидалары.

86. Жұмыс үлгілері:

- 1) белгіленген көлемдегі металлопрофильдер – жасау;
- 2) сауыттардың, резервуарлардың, құбырлы жылу алмастырғыштардың үлгілері – нормаланған бөлшектерден құрастыру;
- 3) кран астына салатын бағаналардың, ригельдердің, арқалықтардың, жылжу алаңдарының, саты және қоршау марштарының үлгілері – жасау;
- 4) бөлу құрылғысының, бактардың, ауа үрлегіштер мен тік газ өткізгіштердің, аралық бөгеттер мен ғимараттардың үлгілері – жасау;
- 5) өңделетін алаңның 50 пайызға дейін сурет салынған оюлар – аралау және ию;
- 6) көлемді шрифттері – аралау.

31-параграф. Макеттік-үлгі жобалау макетшісі, 3-разряд

87. Жұмыс сипаттамасы:

ағаштан, пластмассадан, металдан және басқа да материалдардан күрделілігі орташа бөлшектер мен тораптарды құрылғылардың көмегімен және станокта жасау;

біліктілігі анағұрлым жоғары макетшінің басшылығымен эскиздер мен сызбалар бойынша нормаланған бөлшектерден күрделілігі орташа үлгілерді белгілі көлемге ауыстыра отырып құрастыру;

қарапайым және күрделілігі орташа бөлшектер мен тораптардың жұмыс эскиздерін жасау;

үлгілерді макетте өңдеу және таңбалау.

88. Білуге тиіс:

күрделілігі орташа бөлшектер мен тораптарды жасау технологиясының мәні;
жобаның жекелеген бөлшектері бойынша жұмыс сызбаларын жасау және сызу қағидалары;

бөлшектерді макетке таңбалау қағидалары;

қолданылатын жабдықтар мен құрылғылардың құрылысы және оларды пайдалану қағидалары.

89. Жұмыс үлгілері:

- 1) көрпе экспозициясына арналған аппликативті бейнелер – аралап жасау;
- 2) бу сорғысы бар ыдыстардың, бункерлі мөлшерлеуіштердің, циклондардың, тұндырғыштардың үлгілері – жасау;
- 3) тік жерлері көп, диаметрі ауыспалы коммуникация желілерінің және коммуникацияның әртүрлі бөлшектерінің үлгілері: арматура, фланецтер, оқшаулау элементтері – жасау, құрастыру және өңдеу;
- 4) лабораториялық жабдықтардың, қоныш сүзгілерінің, құбырлар мен газ өткізгіштердің, қисық ауа үрлегіштердің үлгілері – жасау;
- 5) өңделетін алаңның 50 пайыздан жоғары сурет салынған оюлар – аралау және ию.

32-параграф. Макеттік-үлгі жобалау макетшісі, 4-разряд**90. Жұмыс сипаттамасы:**

ағаштан, пластмассадан, металдан және басқа да материалдардан күрделі бөлшектер мен тораптарды құрылғылардың көмегімен және станокта жасау; күрделілігі орташа ғимараттар мен имараттардың макетін жасау; қарапайым және күрделілігі орташа үлгілерді құрастыру; жобаның барлық бөліктері бойынша макет блоктарын жобалық құжаттамаға сәйкес құрастыру және таңбалау; белгіленген көлемде күрделі тораптарды жасау үшін ғимараттардың эскизін жасау.

91. Білуге тиіс:

қарапайым макеттердің күрделі тораптарын жасау технологиясының мәні; макеттің барлық бөліктері бойынша жасалған жұмыс сызбаларын жасау және оны оқу қағидалары; жобалау ұйымында қабылданған жобалау жүйесі; макеттерді тасымалдау және пайдалану қағидалары.

92. Жұмыс үлгілері:

- 1) көп қабатты цехтардың ғимараттарының макеті – жасау;
- 2) электр пештердің, трансформаторлардың, кранның, кондиционерлердің, сүзгі-престердің үлгісі – жасау.

33-параграф. Макеттік-үлгі жобалау макетшісі, 5-разряд**93. Жұмыс сипаттамасы:**

ағаштан, пластмассадан, металдан және басқа да материалдардан күрделі бөлшектер мен тораптарды жасау;

макет жасау бойынша жұмыстар кешенін орындау;

макеттерді құрылыс алаңдарында жөндеу;

макеттердің нормаланған элементтеріне арналған технологиялық жабдықтарды жасау;

күрделі үлгілерді құрастыру.

94. Білуге тиіс:

күрделі макеттерді жасау және құрастыру технологиясының мәні;

макеттің барлық бөліктері бойынша жасалған жұмыс сызбаларын жасау және оны оқу қағидалары;

макеттердің нормаланған элементтеріне арналған технологиялық жабдықтарды жасау тәсілдері.

95. Жұмыс үлгілері:

1) иіртүтік тоңазытқыштардың, электр пештерінің, экономайзерлердің, бу қазандықтарының үлгілері – жасау;

2) зауыт көлігінің жылжымалы құрамының үлгісі – жасау;

3) шаблон, оправалар, құрылғылар – жасау.

34-параграф. Макеттік-үлгі жобалау макетшісі, 6-разряд

96. Жұмыс сипаттамасы:

нормаланған және нормаланбаған элементтерден жасалған аса күрделі макеттерді және әртүрлі материалдардан жасалған аса күрделі, бірегей макеттерді жасау;

блок ажырамасының, құрылғылар мен макеттердің нормаланбаған тораптарының схемасын дайындау және жасау;

макеттердің күрделі тораптарын жасауға тапсырма дайындау және беру;

дайын макеттердің белгіленген тапсырмаға сәйкестігін тексеру;

жұмыс журналын жүргізу;

макеттерді тапсырыс берушіге тапсыру;

макеттерді қабылдап-тапсыру макеттерін ресімдеу;

біліктілігі анағұрлым төмен макет-үлгі жобалау макетшілерінің жұмысына басшылық жасау.

97. Білуге тиіс:

аса күрделі, бірегей макеттерді жасау технологиясының мәні;

құрылымдау негіздері;

күрделі құрылымдық және көлемдік сызбаларды жасау және оқу қағидалары;

макеттердің нормаланбаған тораптарының схемасын жасауға арналған технологиялық жабдықтарды әзірлеу және жасау тәсілдері;

тапсырманы беруге құжаттама ресімдеу және қабылдап-тапсыру актісін жасау қағидалары.

98. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

**35-параграф. Монументтік-декоративті бейнелеу өнерінің мозайкашысы,
2-разряд****99. Жұмыс сипаттамасы:**

қосымша жұмыстарды орындау;
цемент және бетон ерітінділерін дайындау;
шаң-тозаңды тазалау және мозайка жинағын жуу.

100. Білуге тиіс:

цемент және бетон ерітіндісін дайындау рецептурасы мен тәсілдері;
қолданылатын жабдықтың құрылысы.

36-параграф. Монументтік-декоративті бейнелеу өнерінің мозайкашысы, 3-разряд

101. Жұмыс сипаттамасы:

суретші автор жасаған мозайкалы жинақты эскиз бен картон бойынша алдын ала бөлінген материалды: смальтаны, боялған шыныны, қыш плитаны, табиғи тасты және басқаларды немесе цемент қабаты немесе арнайы мастикамен ғимараттың, имарат мен ескерткіштің интерьері мен экстерьеріне немесе шеберханаларға бекітілген, шаблон бойынша кесілген тас фанераны біліктілігі анағұрлым жоғары мозайкашының басшылығымен салу;

темір бетон негіз-плиталарды жасау;

табиғи тас блоктарын шағын блоктарға бұрғылау және жару;

тас блоктарды пластина-фанераларға аралап кесу;

архитектуралық имараттарға орнатылатын мозайкалы блоктарды бетондау және цементтеу.

102. Білуге тиіс:

мозаикаларды салған кезде пайдаланылатын материалдардың түрлері мен негізгі қасиеттері;

мозаикалардың негізгі түрлері және оларды салу технологиясының мәні;

қолданылатын жабдықтар мен құралдардың құрылысы, баптау қағидалары және оларға қойылатын талаптар.

37-параграф. Монументтік-декоративті бейнелеу өнерінің мозайкашысы, 4-разряд

103. Жұмыс сипаттамасы:

суретші автор жасаған мозайкалы жинақты эскиз бен картон бойынша алдын ала бөлінген материалды: смальтаны, боялған шыныны, қыш плитаны, табиғи тасты және басқаларды немесе цемент қабаты немесе арнайы мастикамен ғимараттың, имарат мен ескерткіштің интерьері мен экстерьеріне немесе шеберханаларға бекітілген, шаблон бойынша кесілген тас фанераны салу;

материалды белгіленген модульге жару;

мозайка жинақты блоктарды тегістеу және жылтырату.

104. Білуге тиіс:

мозайкалардың түрлері, салу технологиясының мәні, әдіс-тәсілдері;

материалды белгіленген модульге жару қағидалары;

жылтырату ұнтағын, мастиканың және құрғақ жинақты желімдеуге арналған құрамның түрлері, рецептурасы, жасау қағидалары мен қолданылуы;

абразивтердің түрлері мен қасиеттері;

қолданылатын жабдық пен құралдың құрылысы, баптау қағидалары.

105. Жұмыс үлгілері:

мозайка жинағын жинау:

- 1) геометриялық заттардан жасалған натюрморттар;
- 2) жазық геометриялық элементтерден жасалған оюлар;
- 3) алыстан көрінетін алқап, ақша бұлттар салынған пейзаж;
- 4) фон.

38-параграф. Монументтік-декоративті бейнелеу өнерінің мозайкашысы, 5-разряд

106. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орташа композиция мен пластиканың қарапайым мозайка жинағын суретші автордың алдын ала бөлінген материалдардан: смальтадан, боялған шыныдан, қыш плитадан, табиғи тастан және басқалардан немесе ғимараттың, имарат мен ескерткіштің интерьері мен экстерьеріне немесе шеберханаларға бекітілген, цемент қабатынан немесе арнайы мастикадан жасаған эскиз бен картон бойынша жасау;

ақаулықтары мен блоктарының арасындағы жіктерді қалпына келтіре отырып, сәулет ғимараттарында мозайка жинақты блоктарды монтаждау.

107. Білуге тиіс:

бейнені жинауда қолданылатын барлық материалдардың, мозайкалық мастикалардың, бояу мен құрамның түрлері, олардың қасиеттері мен өзара әрекеттесуі;

сурет пен бейнелеу негіздері;

сәулет ғимараттарында мозайка жинақты блоктарды құрастыру және монтаждау техникасы.

108. Жұмыс үлгілері:

мозайка жиынтығын жасау:

- 1) артқы жоспардағы аң-құс;
- 2) жемістер мен көкөністерге жасалған натюрморттар;
- 3) көлемді геометриялық элементтерден жасалған оюлар;
- 4) алқап, өзен, құрылыстар мен ағаштар бейнеленген пейзаж;
- 5) артқы жоспардағы станоктар, автомобильдер мен техниканың басқа да заттары;
- 6) артқы жоспардағы қарапайым киінген адамдардың бейнелері.

39-параграф. Монументтік-декоративті бейнелеу өнерінің мозайкашысы, 6-разряд

109. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі және өте күрделі композиция мен пластиканың қарапайым мозайка жинағын суретші автордың алдын ала бөлінген материалдардан: смальтадан, боялған шыныдан, қыш плитадан, табиғи тастан және басқалардан немесе ғимараттың, имарат мен ескерткіштің интерьері мен экстерьеріне немесе шеберханаларға бекітілген, цемент қабатынан немесе арнайы мастикадан жасаған эскиз бен картон бойынша жасау;

суретші автормен бірлесе отырып, материалды түсі мен суреті таңдау;
біліктілігі анағұрлым төмен мозайкашылардың жұмысына басшылық жасау.

110. Білуге тиіс:

сурет пен бейнелеу өнері теориясы;

мозаиканың тарихы;

әртүрлі дәуірдегі мозаиканың стилистикалық ерекшеліктері.

111. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

112. Жұмыс үлгілері:

мозайка жиынтығын жасау:

- 1) портреттік ұқсастығы жоқ адамдардың бастары;
- 2) алдыңғы жоспардағы қозғалыс күйіндегі аң-құстар, олардың қимыл-қозғалысын беру;
- 3) бейнелеудің күрделі пластикалы элементтері: бейнелеу элементтері формасының көлемді бейнеленуімен, түс және тон ауысуының болуы, эскиз бен картонның политрасына жақындату үшін түстерді оптикалық араластырумен, күрделі бедерлі;
- 4) формалары көлемді бейнеленген гүл шоқтарына, жемістерге, аң-құс тұлыбына жасалған натюрморттар;
- 5) жапырақтармен, бұтақтармен, гүлдермен өрілген өсімдік оюлар;
- 6) өрістеп жүрген жануарлар бейнеленген пейзаж;
- 7) сәулет ғимараттары бейнеленген қала пейзажы;
- 8) күннің шығуы мен батуы, тұман, найзағайдың жарқылы, дауыл және табиғаттың басқа да құбылыстары бейнеленген пейзаж;

9) алдыңғы жоспардағы станоктар, автомобильдер мен техниканың басқа да заттары;

10) оюлы және аксессуарлары бар көп қабат киім киген адамдардың бейнелері.

40-параграф. Театрлық-қойылымдық макеттердің макетшісі, 3-разряд

113. Жұмыс сипаттамасы:

түсірілімге қажетті қарапайым макеттерді сызбалар мен эскиздер бойынша жасау;

қарапайым және күрделілігі орташа макеттердің сұлбалық бөлшектері мен нобайын жасау;

материалдарды таңдау және жасау.

114. Білуге тиіс:

ұсталық және бояу жұмыстарын орындау қағидаларының негіздері;

аралау және қалыптау жұмыстарын орындау қағидалары;

бояудың фотогенділігінің ауқымы;

қолданылатын материалдардың қасиеттері;

сызбаларды оқу қағидалары.

115. Жұмыс үлгілері

1) макет бөлшектері: дуал, қоршау, терезе, есік, пеш, мұржа, құдық, жел діірмен – жасау;

2) жердің шөл және жазық ландшафтілерінің рельефі – жасау;

3) қарапайым сәулетті ғимараттың макеті: үй, қора, гараж – жасау.

41-параграф. Театрлық-қойылымдық макеттердің макетшісі, 4-разряд

116. Жұмыс сипаттамасы:

жалпы түсірілім жасау үшін күрделілігі орташа макеттерді, сондай-ақ ағаштан, картоннан, қаңылтырдан, целлулоидтен, пластиктен, папье-машеден және басқа да материалдардан токарлық жұмыстарды орындай отырып, сызбалар мен эскиздер бойынша жасау;

күрделі макеттердің бөлшектерін жасау;

өңдеу жұмыстарын орындау.

117. Білуге тиіс:

әртүрлі материалдарды ағаш өңдеу станоктары мен токарлық станоктарда өңдеу технологиясының мәні;

макеттерді әртүрлі фактуралардың: металл, мәрмәр, малахит, кірпіш және тас қалау, ескі ағаш бейнесіне салу тәсілдері;

өңдеу құрамын дайындау тәсілдері;

кесу құралын қайрау қағидалары мен тәсілдері;

сызбаларды оқу қағидалары.

118. Жұмыс үлгілері:

1) ескі үйлердің қасбетінің бөлшектері – жасау;

2) темір жол көпірлерінің, мансардалы үйлердің, фигуралы қоршаудың, қиылысқан жерлердің ландшафтысының, тау пейзажының үлгілері – жасау;

3) жүк автомашиналарының, бронемашиналардың, тракторлардың үлгілері – жасау.

42-параграф. Театрлық-қойылымдық макеттердің макетшісі, 5-разряд

119. Жұмыс сипаттамасы:

алдыңғы жоспардағы түсірілім жасау үшін күрделі макеттерді, әртүрлі материалдардан жасалған макеттерді сызбалар мен эскиздер бойынша жасау;

супердекорациялардың арматурасын жасау;

аса күрделі макеттердің шаблондарын жасау.

120. Білуге тиіс:

шаблондарды есептеу және құрылымдау әдістері;
ағаш, металл, плексиглаз, оргшыныны механикалық өңдеудің түрлері;
фанерленген бетті жылтырату технологиясының мәні;
соғу жұмыстары технологиясының мәні;
құрамды дайындау тәсілдері және қасиеттері.

121. Жұмыс үлгілері:

- 1) супердекорациялардың арматурасы: ұшақтардың, локомотивтің, сүңгуір қайықтардың, кемелердің өлшеу және бақылау аспаптары – жасау;
- 2) «Модерн» стиліндегі үйлердің, қытай қорғанының, салтанатты аркалардың, көне сарайлардың, қорғандардың үлгілері – жасау;
- 3) жеңіл автокөліктердің, жолаушылар вагонының, трамвай, троллейбус, автобус, желкенді қайықтардың үлгілері – жасау.

43-параграф. Театрлық-қойылымдық макеттердің макетшісі, 6-разряд

122. Жұмыс сипаттамасы:

бірінші жоспардағы түсірілім жасау үшін аса күрделі макеттерді, әртүрлі материалдардан жасалған ерекше күрделі қолданылатын макеттерді сызбалар мен суретшінің нұсқаулары бойынша толық бөлшектей отырып және әртүрлі фактураға келтіріп өңдеу арқылы жасау;

домакеткалар жасау және орнату;

қызыл ағаш жұмыстарын орындау, бетін фанералау, жылтырата отырып ағаштан инкрустациялау;

суретші эскиздерінің негізінде ағаштан ою жасау;

жұмыс сызбаларын эскиздер бойынша жасау;

шаблондар мен құрылғыларды сызу және жасау.

123. Білуге тиіс:

сызу геометриясының негіздері;

аса күрделі шаблондар мен құрылғыларды құрылымдау тәсілдері;

күрделі өткелдері бар аса күрделі геометриялық фигураларды белгілеу қағидалары;

фанерлау технологиясының мәні;

бұйымды инкрустациялау және өңдеу тәсілдері;

ағаштан ою тәсілдері;

бұйымдарды жез, қола, қарайтылған күміске ұқсатып өңдеу технологиясының мәні;

плексиглазды, оргшыныны тегістеу технологиясының мәні.

124. Жұмыс үлгілері:

- 1) сарай қасбеттерінің домаеткалары, «Пантеон» интерьері – жасау;
- 2) биік үйлердің, зәулім ғимараттардың, шіркеуі, қоңырауы, жер шары рельефінің макеті – жасау;
- 3) паровоз, ұшақ, планетаралық станция, зымыран, сүңгуір қайықтардың, көне каравеллалардың, жердің жасанды серіктерінің, күрделі оюлы көне люстралардың үлгісі – жасау;
- 4) көркем инкрустациялы көне қарудың макеті: қылыш, қанжар, семсер, оқ қару – жасау.

44-параграф. Экспозиция және көркемдік-бедерлеу жұмыстарының монтажшысы, 3-разряд

125. Жұмыс сипаттамасы:

шағын механизация құралдарының, қол және электр пневмоқұралдардың көмегімен көрме залдарындағы және уақытша құрылған көрмелердегі қарапайым декоративтік-көркем экспонаттарды, витриналарды, стенділерді, декоративтік элементтерді монтаждау қабаттары суретшінің сызбалары мен эскиздері бойынша монтаждау;

экспонаттарды экспозицияға шығару үшін дайын шаблондар бойынша дайындау;

металдан жасалған қарапайым дайындамаларды кесу, шабу, түзету, қолмен күйдіру, белгілеу, ию;

қабырғада саңылау тесу, тығын дайындау;

экспонаттарды орналастыруға арналған металдан жасалған құрылғыларды сызбалар бойынша дәнекерлеуге дайындау, оларды жазықтықта бекіту.

126. Білуге тиіс:

көркем туындылардың шағын экспонаттарын тік және көлденең жазықтықтарға бекіту тәсілдері;

саңылауды қолмен және механикалық тәсілмен тесу тәсілдері, саңылауларды бекіткеннен кейін бітеу тәсілдері;

тұғырда жұмыс істеу тәсілдері;

металды кесу, ию тәсілдері мен жолдары;

қолданылатын құралдарды қайрау және баптау тәсілдері.

127. Жұмыс үлгілері:

1) қарапайым формалы қаңылтыр қабаттан жасалған металл, клеммер витриналердің бөлшектері – жасау;

2) патрон, кронштейндер – жасау;

3) қарапайым формалы декоративті торлар – жасау.

45-параграф. Экспозиция және көркемдік-бедерлеу жұмыстарының монтажшысы, 4-разряд

128. Жұмыс сипаттамасы:

күрделігі орташа декоративтік-көркем экспонаттарды, витриналерді, стенділерді, декоративтік элементтерді монтаждау қабаттары, суретшінің сызбалары мен эскиздері бойынша монтаждау;

металл мен шыныдан жасалған экспонаттарды орналастыруға арналған қарапайым құрылғыларды жасау;

бөлшектердің біріккен жерлерін қиыстыру, қырнау, жұмсақ дәнекерлермен дәнекерлеу, металдан қарапайым профильді тарту;

орнына қиыстырып келтіру және витриналер мен экспонаттарға арналған жиектерді тазалай отырып шыныны кесу;

тораптарды, бөлшектерді, бұйымдар мен құрылғыларды құрастыру;

экспонаттарды шаблондар бойынша жазықтыққа орналастыру;

төбеге, қабырғаға, еденге борозда сала отырып, бекіту орындарын дайындау және бекіту құралдарын дайындау.

129. Білуге тиіс:

металл мен шыныдан жасалған бөлшектерді шаблон, сызбалар, монтаждау қабаттары, эскиздер мен суретшінің суреті бойынша жасау тәсілдері;

дәнекерлеу процесінің мәні, металл, шыны және дәнекерлердің қасиеттері;

бекіту құралдарын дайындау тәсілдері.

130. Жұмыс үлгілері:

1) стенділерді экспозицияларды жарықтандыруға арналған әртүрлі металдан жасалған арматура – өңдей отырып жасау;

2) күрделілігі орташа декоративті витриналер, тор, стенділер – өңдей отырып жасау;

3) витриналерді бекітуге арналған қайралған, фрезерлік өңделген клеммралары – өңдей отырып жасау.

46-параграф. Экспозиция және көркемдік-бедерлеу жұмыстарының монтажшысы, 5-разряд

131. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі декоративтік-көркем экспонаттарды, витриналерді, стенділерді, декоративтік элементтерді металл мен шыныдан жасалған фигуралық композициялы суретшінің эскиздері мен дайын үлгілер бойынша монтаждау;

күрделі профильдерді созу, қатты дәнекермен дәнекерлеу;

бұйым тораптарын құрастыру, шаблондардан дайындау.

132. Білуге тиіс:

күрделі шаблондарды жасау тәсілдері мен тәсілдері;
шынымен бірге күрделі құрылымдарды жасау тәсілдері;
қатты дәнекермен дәнекерлеу процесінің мәні;
күрделі экспонаттар мен құрылымдарды бекіту түрлері;
көтергіш механизмдермен жұмыс жүргізу тәсілдері.

133. Жұмыс үлгілері:

1) стенділерді, экспозицияларды жарықтандыруға арналған, көнелік белгілерімен жасалған, декоративті элементтері бар, күрделі кронштейндегі арматура – өңдей отырып жасау;

2) витриналер, күрделі формалы декоративті торлар – жасау, өңдеу және монтаждау;

3) металл каркастағы шыны шкафтар – монтаждау.

47-параграф. Экспозиция және көркемдік-бедерлеу жұмыстарының монтажшысы, 6-разряд

134. Жұмыс сипаттамасы:

басқа материалдарды пайдалана отырып, металдан, шыныдан, пластиктен мұражайлық-көрме экспозицияларына арналған аса күрделі, бірегей көркемдік-декоративтік экспонаттарды жеке тапсырыстар, суретшінің сызбалары мен эскиздері бойынша монтаждау және құрастыру;

жұмыстарды өндіру үшін технологиялық жабдықты дайындау.

135. Білуге тиіс:

аса күрделі, бірегей көркемдік-декоративтік экспонаттарды суретшінің эскиздері бойынша монтаждау тәсілдері;

стенділер мен витриналарда экспозициялық жазықтықтарды белгілеу қағидалары;

күрделі және ірі экспонаттарды монтаждау кезінде жоғарыда орынды белгілеу қағидалары, бекіту жабдықтарын, құралдарын есептеу қағидалары; көркемдік туындыларды монтаждау кезінде олармен жұмыс істеу қағидалары.

136. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

137. Жұмыс үлгілері:

1) көрме залдарының аспалы төбелерге арналған металл құрылымдар, қоғамдық ғимараттардың интерьері – монтаждау;

2) күрделі динамикалы фигуралық композициялы торлар – монтаждау.

3-тарау. Қалпына келтіру жұмыстарына арналған разрядтар бойынша жұмысшы кәсіптерінің тарифтік-біліктілік сипаттамалары

1-параграф. Ағаштан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші, 3-разряд

138. Жұмыс сипаттамасы:

қарапайым ағаш және столяр жұмысын орындап, ағаштан жасалған конструкциялық элементтерді қалпына келтіру және консервациялау;

түсіру, тасу, материалдарды тазалау және қатарлап қою;

ескерткіш қабырғасының астындағы бөренеден жасалған орындықтарды ауыстыру;

шұңқырларға уақытша тіреулерді салу;

ескі орындықтарды шабу, жаңаларын дайындау және орнату әрі берестпен немесе рубероидпен орау;

қабырғаларын қысқыштармен бекіту;

тігіндерін ауыстыру және жылылау;

қақпаларын торлау;

ескерткіштердің ағаштан жасалған элементтерін зарарсыздандыру және
өзірленген рецептура бойынша дайындалған отқа төзімді құрамдармен өңдеу;

бөрененің шеттерін қысу;

бөренелерді канттарға домалата отырып қысу.

139. Білуге тиіс:

ескерткіштердің қарапайым конструктивтік элементтерін қалпына келтіру
амалдары;

ағаштың негізгі тұқымдары, түрлері және оны өңдеу тәсілдері;

зарарсыздандырғыш және отқа қарсы құралдардың түрлері, олармен жұмыс
істеу қағидалары;

бөренеден жасалған орындықтарды ауыстыру, қабырғаларды
қысқыштармен бекіту, тігінді ауыстыру, жылылау, қақпаларды торлау әдістемесі;

бөренелерді, тақталарды, орман материалдарының жоңқаларын қысу
тәсілдері, тарақтар мен ширектерді таңдау;

жұмыстардың сапасына қойылатын талаптар;

ағаштан жасалған ескерткіштерді: шағын ағаш үйлерді және аула
құрылыстарын сызбалар бойынша бөлшектеу, көшіру және құрастыру әдістемесі.

140. Жұмыс үлгілері:

1) тақталар – қысу;

2) шегесіз астауларды ілу үшін тауық дайындамалары – жасау;

3) шатырлар, жабындар, қабырғалар, ортаны бөлгіштер, сатылар, терезе
және есік толтырмалары, шатыр тіреуіштерінің конструкциялары – схемалар
бойынша таңбалау және бөлшектеу;

4) орман материалдары – тарақтар мен ширектерді таңдау;

5) шаппалар – шұбарлау;

6) шабылған қабырғалар – берестен немесе рубероидтен төселетін қабаттар
құрылғысымен төменгі тәждерді шайырлау.

2-параграф. Ағаштан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші, 4-разряд

141. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орташа ағаш және столяр жұмысын орындап, ағаштан жасалған конструкциялық элементтерді қалпына келтіру және консервациялау;

шабылған қабырғаларды қалпына келтіру;

бүлінген және жоғарыда жатқан тәждерді алып тастау;

материалдарды таңдап, барлық түйісулерді келтіріп үлгі бойынша бөренеден немесе брустан жаңа тәждер дайындау;

пакля немесе мха төсей отырып, тәждерді орнату;

ағаш конструкциялардың астыңғы жағындағы бөренеден жасалған жарамсыз қалған орындықтарды ауыстыру;

шегесіз жамылғыларды қалпына келтіру;

жөндеу және сырғауыл дайындап ауыстыру;

берест төсеп, екі қабатталған жұқа тақтай жабындарын қатарлау;

дайындамасыз тауықтарды, жалбөренелерді орнату, дайын байлау-бауларды, төсемдерді шегелеу және өзге де;

ауыстырылатын бөліктерді немесе бөлшектерді кесу, үлгі, сызба, эскиз және өзге де құжаттар бойынша жаңаларын дайындау;

оларды орнында жону, тазалау, ажарлау, келтіру және бекіту құралдарын пайдалана отырып орнату.

142. Білуге тиіс:

ағаштың негізгі физикалық-механикалық қасиеті;

ағаш өңдеуге қойылатын орнықтырмалар және шектеулер;

ағаштан бөлшектер жасаудың қағидалары;

қолданылатын құралдардың түрлері және міндеті, оларды қайрау және түзету қағидалары;

сызбалар мен эскиздерді оқу қағидалары;
ескерткіштердің күрделілігі орташа ағаштан жасалған конструкциялық элементтерін қайта салу амалдары;
материалдардың сапасына қойылатын талаптар;
бекініс құрылыстары элементтерін: қабырғаларды, қақпаларды сызбалар бойынша бөлшектеу, транслакациялау және құрастыру әдістемесі.

143. Жұмыс үлгілері:

- 1) шатырлар, жабындар, қабырғалар, ортаны бөлгіштер, сатылар, терезе және есік толтырмалары, шатыр тіреуішінің конструкциялары – қайта салу және конструкцияның жарамсыз болған элементтерін протездеу;
- 2) түрен – дайындамалар жасау.

3-параграф . Ағаштан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші, 5-разряд

144. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі ағаш және столяр жұмысын орындап, ағаштан жасалған конструкциялық элементтерді қалпына келтіру және консервациялау;
халықтық және көне құрылыс интерьері секілді есік және терезе жақтауларындағы бөренелерді өрнектеу;
шегесіз конструкциялардың шиптері мен паздарын, тура сызықты кескінді есік және терезе ойықтарын сүргілеу;
сақталған үлгілер бойынша араланған және жазық геометриялық оюлар;
терезе мандайшаларын уақытша орау;
арка тоғыспалары қалыңдап кеткен кезде отырып қалған тоғыспаларды уақытша бекіту.

145. Білуге тиіс:

түрлі стильдегі ескерткіштердің ағаштан жасалған конструкцияларының ерекшеліктері;

ағаш өңдейтін станоктар мен қолданылатын құралдардың құрылғысы;
ағаш және столяр бірігулерінің түрлері;
ескерткіштердің ағаштан жасалған күрделі конструкциялық элементтерін
қайта салу технологиясының мәні;
ескерткіштердегі араланған және жазық халықтың геометриялық оюдың
амалдары;
тоғыспа, ағаш ормандарын және көпір астын бекіту амалдары;
мұнарларды, күмбездерді сызбалар бойынша бөлшектеу, көшіру және
құрастыру әдістемесі.

146. Жұмыс үлгілері:

- 1) шіркеу тяблолы, клиросты иконоастар, – фигуралық және кескіш
тетіктерсіз қайта салу;
- 2) киотар, сәкілер, пештер және ағаш үйдің басқа да интерьерлері – оюсыз
жасау;
- 3) терез қораптары және есік төсемдері, терезе ағаштары, жақтаулар,
тұтқалар, сүйеніштер, сатылар, құй қанатшалары – үлгілер, сызбалар, эскиздер
бойынша қайта құрастыру;
- 4) кресттер және күмбездердің, мұнаралардың, шатырлардың төбесіндегі
басқа да аяқтамалар – материалдарды таңдай отырып және түрлі тәсілдермен
бекіте отырып, жетіспейтін элементтерді қайта құрастыру;
- 5) кронштейндер, голбицалар, байлау-баулар, төсемдер, лупнялар, төбелер –
оюсыз жасау;
- 6) бөренелі қабырғалар, профильді қапталған карниздер, ағаш бағандар,
төбелердің, күмбездердің, шатырлар мен мұнаралардың шатыр тіреуіш
конструкциялары – бүлінген учаскелерді және сынықтарды белгілеу;
алдын ала дайындамай протездердің салмаларын орнату.

**4-параграф. Ағаштан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші, 6-
разряд**

147. Жұмыс сипаттамасы:

ерекше күрделі ағаш және столяр жұмысын орындап, ағаштан жасалған конструкциялық элементтерді қалпына келтіру және консервациялау;

ескерткішті көшірген және қалпына келтірген кезде жоспар сызу;

сызбалар және басқа да құжаттар бойынша күмбездердің, ағаш аркалардың жаңа қалыптарын сол жерде орната отырып жасау;

жаңа шіркеулер, жел диірмендерін және ағаштан жасалған басқа да сәулет имараттарын белгілей отырып, бөлшектеу, таңбалау және тасымалдау;

ірі өлшемді элементтердің шаблондарын жасау;

ерекше жағдайларда ағаш конструкцияларының элементтерін бекіту.

148. Білуге тиіс:

түрлі стильдегі сәулет ескерткіштері туралы негізгі мәліметтер және олардың ерекшеліктері;

ағаштың түрлері, оны өңдеу әдістері;

қалыпқа келтіру кезінде қолданылатын материалдарға қойылатын талаптар;

қалыпқа келтіру кезінде қолданылатын байламдар мен бекіткіштердің түрлері;

ағаш тетіктер мен фрагменттердің схемасын құрастыру қағидалары;

күмбездердің, аркалардың қалыптарының құрылғысы және оларды қалпына келтіру технологиясы;

ірі өлшемді элементтердің, шаблондарын, қызыл жұқа тақтайды жасау, шегесіз шатырлар мен ағаш үй, шіркеу және тағы басқа құрылыстар интерьері элементтерінің фигуралық бөлшектерін жасау әдістемесі;

сәулет ескерткіштерінің ағаштан жасалған ерекше күрделі конструкциялық элементтерін қайта құрастыру технологиясының мәні;

сызбалар бойынша көп төбелі, шатырлы және ағаштан жасалған басқа да имараттарды бөлшектеу, көшіру және құрастыру әдістемесі.

149. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

150. Жұмыс үлгілері:

- 1) шіркеу тяблолы, клиросты иконостастар, қисық сызықты терезе және есік конструкциялары – ою және фигуралық бөлшектерді қайта құрастыру;
- 2) шегесіз шатыр – қайта құрастыру;
- 3) сәкілер, киотар, пештер, голбицалар және ағаш үйдің басқа да интерьерлері – өрнектелген үй оюларын қайта құрастыру;
- 4) шатырға арналған қызыл жұқа тақтай – жасау.

5-параграф. Ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіруші, 3-разряд

151. Жұмыс сипаттамасы:

қарапайым жұмыстарды орындап, ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіру және консервациялау;

жиһаздан өңдеу сырының қабатын, қалпына келтіруші ескі бітеулерді, мастикаларды кетіру;

зең қара күйелерімен, балдырлармен, шыбын-шіркейлер бүлдірген заттарды дезинфекциялау және дезинсекциялау;

шұңқыр емес жарықтар мен жапырылған жерлерді орнына келтіру;

жиһаздың тегіс бетін ажарлау;

балауыз бен лак жағу;

текстура мен түсін келтіре отырып, шамалы желінген учаскелерді фанерлеу;

бетін қыналар мен балдырлардан тазалау;

сырланған және майлы дақтарды кетіру;

мүсіннің азғана бөлшекке бөлінген сақталған фрагменттерін және ою рельефтерін құрастыру және жабыстыру, жиһазды элементтерге бөлу, түйіскен жерлерін тазалау және бекіту, жетіспейтін декоративтік-өрнектік фрагменттерін белгілеу, жазық оюлар жасау;

конструкцияның жекелеген бөліктерін жасау;

жиһаз заттарын және көркемдік паркеттерді бекіту, байламдау;
әзірленген рецептура бойынша мастикалар, желімдер дайындау.

152. Білуге тиіс:

ағаш тұқымдарының негізгі техникалық сипаттамасы;
ағаштың бүлінуінің негізгі түрлері және олардың пайда болу себептері;
бетінің ластануын кетіру, қыналар мен балдырлардан тазалау, ескірген
өңдеу қабатын және қалпына келтіруші ескі бітеулерді алып тастау
технологиясының мәні;

дезинфекциялау және дезинсекциялау тәсілдері;

бұйымдардың сақталған фрагменттерін құрастыру және жабыстыру, сондай-
ақ жиһаз затындағы жазық оюдың жетіспейтін фрагменттерін, конструкцияның
жетіспейтін жекелеген бөліктерін, бекіткіштерді, байламдарды жасау амалдары;

ағашты қалпына келтіруде қолданылатын материалдардың қасиеті;

қолданылатын құралдармен, аспаптармен және жабдықтармен жұмыс істеу
қағидалары;

ағашты өңдеудің негізгі тәсілдері.

6-параграф. Ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіруші, 4-разряд

153. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орташа жұмыстарды орындап, ағаштан жасалған туындыларды
қалпына келтіру және консервациялау;

негіздерін сіндіру әдісімен бекіту;

беті шамалы бүлінген заттардағы тұрақсыз бекітпелерді алып тастау;

левкас негізіне дейін тік және қисық сызықты бетін тазалау;

туындылардың азғана бөлікке бөлінген фрагменттерін демонтаждау,
монтаждау және желімдеу;

тесілген жарықтарды, сынықтарды, қатты жапырылғанды мастикамен және ағашпен бітеу;

фанера аяқтарының кебуін («чиж»), тесіктер мен саңылауларды жою;

фанеровканың қалған жерлерін жазықтыққа жабыстыру;

бітеу қою;

тиектерін ауыстыру;

рельеф оюының фрагменттерін, геометриялық пішін паркеттерінің элементтерін жасау;

сурет бойынша түс жиынтықтарын (маркетри) жаңадан салу;

берілген сурет бойынша оюлау;

басқа материалдардан суреттерді салу;

шеллачты политурамен ажарлау;

бұйымдарды буып-түю және тасымалдауға дайындау.

154. Білуге тиіс:

ағаш негізін нығайту, ағаштан жасалған заттардан ластануды тазарту технологиясының мәні;

азғана фрагменттен тұратын туындыларды демонтаждау, монтаждау және жабыстыру әдістері;

жарықтарды, жапырылғанды, кебуді орнына келтіру, фанерленбеген жерлерді жабыстыру амалдары, деформацияларды түзету, желінген түс жиынтықтарын толтыру, жетіспейтін фрагменттерді жаңадан салу амалдары;

ағаштан жасалған бұйымдарды қалпына келтіруде және консервациялауда қолданылатын табиғи және жасанды пигменттер мен желілердің, синетикалық шайырлардың қасиеті.

7-параграф. Ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіруші, 5-разряд

155. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі жұмыстарды орындап, ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіру және консервациялау;

бөлшектері күйген, жазықтарды айтарлықтай желінген, деформацияланған және материалдары бұзылған туындыларды бекіту;

қалпына келтіру кезінде материалдарды іріктеу;

қатты ластануларды, бұрын жаңартқан қалдықтарды кетіру;

түпнұсқа материалында ағаштан жасалған туындылардың жетіспейтін фрагменттерін жасау;

бекітілген ұқсастықтар, суреттер, фотосуреттер бойынша туындыларды қайта салу;

туындылардың көп бөлікке бөлінген фрагменттерін демонтаждау, монтаждау және жабыстыру;

іріктеу және қорғау жабындарын жағу;

күрделі селдір оюлардың желінгендерін толықтыру;

қатты ағаштардан жасалған миниатюралық туындыларды, өрнектелген оюларды, маркетриларды, интарсияларды, нұсқаулықтары бар заттарды, түрлі ағаш тұқымынан жасалған, өсімдік өрнектері бар паркет жиынтықтарын қайта құрастыру.

156. Білуге тиіс:

қатты бүлінген туындыларды әзірленген әдістеме бойынша нығайту технологиясының мәні;

түпнұсқа материалында фрагменттерді жасау әдістемесі;

ұқсастықтары және түрлі құжаттар бойынша бұйымдарды қайта салудың ғылыми негіздемесі;

көп фрагменттерден тұратын, барынша желінген туындыларды, сондай-ақ миниатюралық туындыларды демонтаждау, монтаждау және жабыстыру.

**8-параграф. Ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіруші,
6-разряд**

157. Жұмыс сипаттамасы:

ерекше күрделі жұмыстарды орындап, ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіру және консервациялау;

беткі қабаты және негіздері, түйіскен жерлері және желім массалары әбден тозған, физикалық-химиялық бүлінген туындыларды қалпына келтіру және консервациялау;

инкрустациялау, протездеу, левкастау және күрделілігі бойынша ұқсас жұмыстар;

әртүрлі дәуірдегі және стильдегі жиһаздар мен паркеттерді, түрлі материалдардан өңделген, алтын жалатылған заттарды түрлі құжаттар, сызбалар, эскиздер және зертханалық зерттеулер негізінде қайта құрастыру және қайта салу.

158. Білуге тиіс:

ағаштан жасалған беткі қабаты мен негіздері, түйіскен жерлері және желім массалары химиялық-физикалық бұзылған туындыларды қалпына келтіру және консервациялау;

түрлі құжаттар мен зертханалық зерттеулер негізінде туындыларды қайта құрастыру және қайта салу технологиясының негіздері;

алтын жалатылған, сурет салынған, металмен, сүйекпен, таспен және басқа да материалдармен бұйымдарды қалпына келтіру әдістері.

159. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

**9-параграф. Архив және кітапхана материалдарын қалпына келтіруші,
3-разряд****160. Жұмыс сипаттамасы:**

негіздері механикалық бүлінген қағаздағы заманауи баспа басылымдары мен құжаттарды қалпына келтіру және зарарсыздандыру;

парақтап шаң-тозаңнан арылту және парақтар мен түптеулерден механикалық тәсілмен ластануларды тазалау;

парақтарды жазу;

парақтың шеттерін, мұқаба бұрыштары мен канттарын қалпына келтіруші
қағаздармен бекіту;

парақтың мәтіннен және суреттен тыс жыртылған жерлерін бекіту;

түсіп қалған парақтарды жабыстыру, кітаптардың түптеріндегі парақтарды
нығайту;

парақ түптерін үлкейту;

парақтарды кептіру, престеу, кесу;

құжаттарды тігу, бау өткізу әдісімен брошюралау;

блогы бүлінбеген заманауи басылымдарды қағаз қаптамаға немесе қатты
түптеме мұқабасына түптеу;

құжаттар мен баспа басылымдарын тампонмен парақтап өңдеу әдісімен
дезинфекциялау және дезинсекциялау.

161. Білуге тиіс:

барынша кең таралған жазба және типографиялық қағаздардың және
бояғыштардың жекелеген түрлерінің қасиеті;

қағаз түріндегі заманауи құжаттарды және баспа басылымдарын қарапайым
қалпына келтірудің негізгі қағидалары;

құжаттарды тігудің тәсілдері және құжаттар мен блогы бүлінбеген
кітаптарды түптеу технологиясының маңызы;

желімдердің негізгі түрлері;

құжаттар мен кітаптарды барынша қолданылатын
зарарсыздандырғыштармен парақтап зарарсыздандыру.

10-параграф. Архив және кітапхана материалдарын қалпына келтіруші, 4-разряд

162. Жұмыс сипаттамасы:

құрамды бүлінген, қатты ластанған, химиялық тұрақты мәтіні мен суреті бар қағаздағы заманауи баспа басылымдары мен құжаттарды қалпына келтіру және зарарсыздандыру;

механикалық және биологиялық бүлінулерді көзбен шолып айқындау;

бауын тарқату және брошюрасын бөлу;

парақтарды жуу;

негізін қатайтушы ерітіндімен сіңдіру;

парақтарды қалпына келтіретін қағазды бір-екі жақтан қабаттап қатайту;

парақтың жыртылған жерлерін, оның ішінде мәтін бойынша біріктіру;

парақтың жоғалтқан бөліктерін толтыру;

инкапсулдап консервациялау;

блоктарды қалыптастыра отырып брошюралау;

тұтас қатты қағаз қаптамасына түптеу;

химиялық әдістер камерасында дезинфекциялау және дезинсекциялау.

163. Білуге тиіс:

заманауи құжаттар мен кітаптардың бүліну түрлері және себептері;

құжаттар мен кітаптарды жалпы қалпына келтіру және консервациялау тәсілдері мен құралдары;

заманауи құжаттар мен баспа басылымдарын брошюралау және түптеу қағидалары;

құжаттар мен баспа басылымдарын дезинфекциялау мен дезинсекциялаудың химиялық тәсілдері;

зарарсыздандыру, қалпына келтіру және түптеу үшін қолданылатын материалдардың түрлері.

11-параграф. Архив және кітапхана материалдарын қалпына келтіруші, 5-разряд

164. Жұмыс сипаттамасы:

негіздері физикалық, химиялық және биологиялық сипатта қатты бүлінген, химиялық тұрақты емес мәтіні мен суреті бар қағаздағы немесе қағаз негізіндегі көне баспа басылымдарын, құжаттарды, сызбаларды, плакаттарды, афишаларды, карталарды, гравюра мен фото суреттерді қалпына келтіру, зарарсыздандыру және консервациялау;

қағаздағы материалдардың бүліну түрлерін айқындау;

қағаз бен бояғыштардың, қағаздың қышқылдығын, мәтіндер мен суреттердің ерігіштігін айқындау;

ластанудың барлық түрлерін және алдында қалпына келтірілген материалдардың барлық түрін жою;

парақтарды ағарту;

жабысып қалған, цементтеліп қалға парақтарды ажырату;

қағаз қышқылын бейтараптау және парақтарды буферлеу;

қағаз массасын құюды қосқанда парақтарды қатайтудың барлық түрлерін орындау, парақтарды ажырату әдісімен қатайту;

ламинаттаумен, импергнирлеумен консервациялау;

суда езілетін мәтіндерді қорғау, бекіту, мәтіндер мен суреттерді тұрақтандыру;

көне түптеуді қалпына келтіру;

блоктарды түрлі әдістермен бекіту;

түптерді, мұқабаларды нығайту, толтыру және жоғалғанын ауыстыру, түптеулердің тысын жұмсарту және консервлеу;

зарарсыздандырғыш өңдеулердің барлық түрін жүргізу.

165. Білуге тиіс:

матадан және қағаздан, картоннан жасалған қағаздың қасиеті;

қағаз бен картон жасау технологиясының маңызы, түптеу тыстарының қасиеті;

туштардың, көне сиялардың, сия пасталарының, қарындаштардың, баспа және электр графикалық мәтіндердің қасиеті;

көне құжаттар мен кітаптардың, түптеу тыстарының бүліну түрлері және себептері;

қағаздағы көне баспа басылымдары мен құжаттарды қалпына келтіру және консервациялау тәсілдері мен құралдары;

толық көлемдегі түптеу ісі;

кітаптарды түптеудің көне әдістері;

зарарсыздандырғыштарды қолдану қағидалары, олардың уыттылық шамасын және архив және кітапхана материалдарына қызмет ету принципі.

12-параграф. Архив және кітапхана материалдарын қалпына келтіруші, 6-разряд

166. Жұмыс сипаттамасы:

теңдессіз құжаттарды, қолжазбаларды, сирек кездесетін кітаптарды, инкунабулдарды, карта түпнұсқаларын, плакаттарды, гравюраларды және басқа да материалдарды; құжаттардағы балауыз, мастикалық және сургуттық мөрлерді; металдармен, сүйектермен, тастармен, эмальдармен безендірген барқыттан, жібектен жасалған көне, теңдессіз түптеулерді қалпына келтіру, зарарсыздандыру және консервациялау;

құжаттардың, баспа парақтарын және мөр фрагменттерін іріктеу және құрастыру;

негіздің күрделі шығындарын толықтыру;

соңғы қаттамалар мен жазбалардың барлық түрін қабаттап жою;

арнайы әдістемені талап ететін ерекше күрделі жағдайларда мәтіндерді және суреттің бояулы қабатын нығайту;

алтын жалатылғандарды қалпына келтіру;

археологиялық тысты консервлеу және қалпына келтіру;

ішінара жоғалтылған өрнектерді қалпына келтіру;

түпнұсқа немесе соған жақын материалда суреттерді және сурет көшірмесін, муляждарды орындау;

эксперименталды консервациялы және қалпына келтіру жұмыстарын орындау.

167. Білуге тиіс:

пергаментті қосқанда барлық жеткізгіштерде архив және кітапхана материалдарының түрлері, қасиеті және ескіру мәні;

материалдың қалпын және олардың бүлінуін диагностикалау тәсілдері;

қолжазбаларды, пергаменттерді, көркемдік түптеулерді, гравюраларды, мөрлерді қалпына келтірудің және консервациялаудың көне әдістері;

қалпына келтіруші картондардың, маталардың түрлері;

теңдессіз материалдарды ерекше күрделі қалпына келтіру және консервациялау кезінде қолданылатын желімдерді, желімдегіштерді, еріткіштерді, фиксактивтерді, зарарсыздандырғыштарды дайындаудың рецептурасы мен тәсілі.

168. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

13-параграф. Декоративтік сылақ пен жапсырма бұйымдарын қалпына келтіруші, 3-разряд

169. Жұмыс сипаттамасы:

бүлінбеген, шамалы желінген декоративтік көне сылақтарда, мастикалық және жапсырмалы бұйымдардың бөлшектерінде қарапайым жұмыстарды орындай отырып, қалыпқа келтіру және консервациялау;

тегіс беттерде «авторлық» сылағы ашылғанға дейін соңғы сылақтар мен қаттамаларды жою;

сылақ желінген жерлерге шабақ қағу;

дайын бояу бойынша металл торын тарту;

ластануларды, ақтар мен бояуларды, ескі жасаулар мен мастикаларды жуу және кетіру;

дезинфекциялау және зеңін кетіру;

жарықтарды, тігістерді, сынықтарды бітеу және гипстеу;

сылақ жабындарына гидрофобизациялау;

декоративтік әшекейлердің сақталған фрагменттерін құрастыру және
желімдеу, мастика мен папье-машеден жасалған бөлшектерді, әшекей
фрагменттерінің бөлшектерін қалыптарға толтыру;

жоғары білікті қалыпқа келтірушінің басшылығымен жасанды мәрмәр үшін
ерітінді дайындау;

негіздердің құрылғысы;

ерітіндіні жазықтыққа жағу, тегістеу, ысқылау, бетін жону;

құралды жұмысқа дайындау;

мастика массасын және папье-маше дайындау үшін материалдарды даярлау.

170. Білуге тиіс:

декоративтік сылақтарды, мастикалы және жапсырмалы әшекейлерді
қалыпқа келтіруді орындау үшін қолданылатын негізгі материалдардың түрлері;

қолданылатын құралдар мен аспаптардың түрлері;

тұтастай және желінген жерлерін сылау үшін беткі жақты дайындау
технологиясының мәні;

сылақ ерітінділерінің құрамы және оларды әзірленген рецептура бойынша
жасау қағидалары;

әшекей элементтерінен ластануларды, ақтарды, бояулар мен жасауларды
жуу және кетіру амалдары;

жарықтарды, тігістерді, сынықтарды бітеу технологиясының мәні;

әшекей элементтерін құрастыру және желімдеу тәсілдері.

171. Жұмыс үлгілері:

1) тапсырма бұйымдары – қабырғада, жинақтарда бекіту;

2) декоративтік сылақ – қабырғалар, төбелер, пилястралар, құрылыстар –
сылақты қайта жағу.

**14-параграф. Декоративтік сылақ пен жапсырма бұйымдарын қалпына
келтіруші, 4-разряд**

172. Жұмыс сипаттамасы:

бүлінбеген, шамалы желінген және бояу дақтары бар декоративтік көне сылақтарда, мастикалық және жапсырмалы бұйымдардың бөлшектерінде күрделілігі орташа жұмыстарды орындай отырып, қалыпқа келтіру және консервациялау;

ескі сылақты «белгі» ретінде қалдырып, сылақтарды алғашқы сылаққа дейін қабаттап кетіру;

шаблондардың көмегімен үлкен емес шығарым тартымдарын тарту;

желінген жерлердің сылақталған бетінің тартымдары мен басқа рельефті әзірлемелерін, алғашқы «авторлық» қабатпен бірігу жерлерін өңдеп, қалпына келтіру;

әзірленген технологиялар, көне үлгілер бойынша декоративтік сылақтар дайындау;

беткі қабатын ажарлап және балауызбен жылтыратып, жасанды мәрмәр бетін жаңартуға қатысу;

жасанды мәрмәрді қалпына келтіру кезінде ластанудан тазалау және жуу.

173. Білуге тиіс:

декоративтік сылақтарды, мастикалық және жапсырмалы әшекейлерді қалпына келтіру және консервациялау кезінде қолданылатын материалдардың қасиеті;

әртүрлі ерітінділердің құрамы және олардағы қоспалардың шамасы;

сәулет ескерткіштерін қалпына келтірген кезде сылақ және жапсырма жұмыстарының сапасына қойылатын талаптар;

декорды жапсырмалаудың, мастикалаудың, папье-маше стильдік ерекшеліктерінің негіздері;

кляммер көмегімен сылақты нығайту технологиясының мәні;

декоративтік безендіру фрагменттерін құрастыру және желімдеу әдістемесі;

тартымдарды тарту, тігістерді, рустарды тігу және оларды қайта жасау тәсілдері;

форматор ісінің негіздері;

«белгілерді» орнатудың әдістемесі.

174. Жұмыс үлгілері:

1) жасанды мәрмәр – қалпына келтіру;

2) русталар, тігістер – тігу;

3) қабырғалар, төбелер, пилястралар, қуыстар – құлама декоративтік сылақпен сылау;

4) қабырғалар, төбелер, пилястралар, қуыстар – декоративтік терризитті сылақпен сылау және граффитеу;

5) сылақ – клеммерлерді қоя отырып, бекіту.

15-параграф. Декоративтік сылақ пен жапсырма бұйымдарын қалпына келтіруші, 5-разряд

175. Жұмыс сипаттамасы:

біршама желінген, бүлінген және рельеф айқындығын жоғалтқан декоративтік көне сылақтарда, мастикалық және жапсырмалы бұйымдардың бөлшектерінде күрделі жұмыстарды орындай отырып, қалыпқа келтіру және консервациялау;

негізден, байланыстыратын ерітінді инъекциясынан қалған сылақты нығайту;

байланыстыратын және сіңдіргіш ерітінділерді, гипс, мастика массасын және папье-маше дайындау;

ерімейтін тұздарды механикалық тәсілмен кетіру;

көне сылақтың желінген қабатын, біріккен жерлерді өңдей отырып, толықтыру;

сіңдіргіш құрамдарды дайындап, декоративтік әшекейлерді нығайту және гидрофобизациялау;

бейіні бойынша күрделі шаблондар немесе «белгілер» бойынша тартымдарды тарту;

шаблондарды жасау үшін тартым бейіндерін түсіру;
жасанды мәрмәрді қайта салғанда «белгілерді» орнату, бетін ажарлау және жылтырату.

176. Білуге тиіс:

көне сылақтардың құрамы және оларды жағудың тәсілдері;
әртүрлі дәуірдегі және стильдегі декоративтік әшекейлердің стильдік ерекшеліктері;

негіздерден қалған сылақтарды инъекциялау әдістемесі;
ерімейтін тұздарды механикаландырылған тәсілмен кетіру технологиясының мәні;

бейіні бойынша күрделі тартымдарды тарту, жаңадан сылау және қисық сызықты беттердің, күмбездердің, жинақтардың, аркалардың, паддугалардың, кессондардың желін жерлерін толтыру, «тон астына», штрихтау бойынша сылақтарды орындау техникасы;

декоративтік әшекейлерді және арматураланған мүсіндерді монтаждау және желімдеу амалдары.

177. Жұмыс үлгілері:

- 1) аркалар, жинақтар, күмбездер – жаңа қисық сызықтардың бетін сылақтау;
- 2) беттері – бучарда, скампель, троянка көмегімен «тон астына», «штрихтеу бойынша» декоративтік сылау;
- 3) түрлі рельефті, суретті және гипстен жасалған мүсінді декоративтік әшекейлердің фрагменттері – монтаждау және желімдеу.

16-параграф. Декоративтік сылақ пен жапсырма бұйымдарын қалпына келтіруші, 6-разряд

178. Жұмыс сипаттамасы:

қатты бүлінген декоративтік көне сылақтарда, жоғары көркемдік бағалы мастикалық және жапсырмалы бұйымдардың бөлшектерінде ерекше күрделі жұмыстарды орындай отырып, қалыпқа келтіру және консервациялау;

қабатталған сылақтарды инъекциялау және өңездер ерітіндісін сіңдіру әдісімен бекіту және сылақтан тоттарды механикалық және химиялық тәсілдермен кетіру;

зертханалық талдаулардың нәтижесінде айқындалған әртүрлі құрамдағы көне сылақ ерітінділерін дайындау;

эскиздер мен суреттер бойынша күрделілігі әртүрлі шаблондарды әзірлеу және жасау және ерекше күрделі тартымдар мен розеткаларды тарту;

сақталынған фрагменттер мен сызбалар бойынша декоративтік әшекейдің жетіспейтін фрагменттері мен бөлшектерін қайта құрастыру;

декоративтік әшекейлердің жетіспейтін бөлшектерін монтаждау, қиыстырып келтіру және орнында бекіту.

179. Білуге тиіс:

көне сылақтарды жасаудың тәсілдері мен әдістері, олардың құрамы; түрлі бағыттағы декоративтік әшекейлердің стильдік ерекшеліктері; сылақ қабатының күрделі бұзылуын нығайту және түрлі тәсілдермен зеңдерді, өңездер мен тоттарды кетіру;

эскиздер және суреттер бойынша шаблондарды әзірлеу және жасау қағидалары;

жаңадан сылау және күрделі суреттелген беттің сылақ қабатының желінген жерлерін қайта құрастыру технологиясының мәні;

декоративтік әшекейлердің бөлшектерін монтаждау, қиыстырып келтіру және орнында бекіту.

180. Жұмыс үлгілері:

1) бағандар, пилястралар, капелюралары бар ауыспалы қиысатын балкалар – қисықсызықты беттерде сылақ қабатының желінген жерлерін қайта құрастыру;

2) жасанды мәрмәр – капелюралары бар ауыспалы қиысатын қисық сызықты бетте көп түсті ерітінді дайындап және пигменттерді іріктеумен қайта құрастыру.

17-параграф. Декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіруші, 3-разряд

181. Жұмыс сипаттамасы:

қарапайым сыртқы және ішкі декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіру;

әзірленген рецептура бойынша скальпельдер мен ерітінділердің көмегімен бояуларды жуу және қабаттап тазалау;

желінген жерлерін сылау және сырлау;

бояу қабатын реңдеу;

түпнұсқа тұсқағаздарды сақтап, ескі тұсқағаздарды жою;

тұсқағаздарды дайындау, желімдеу және ескі түрі бойынша қабырға жабыстыру.

182. Білуге тиіс:

декоративтік-көркемдік бояулар мен тұсқағаз жабындарын қалпына келтіруде қолданылатын негізгі материалдардың түрлері;

қолданылатын құралдардың түрлері және онымен жұмыс істеу қағидалары;

әзірленген әдістеме бойынша ерітінді дайындадың тәсілдері;

бояу қабатын жуу және қабаттап тазалау технологиясының мәні;

оюдың геометриялық заттарын реңдеу және қайта жасау әдістемесі;

қабырғадан түпнұсқа тұсқағаз маталарын және тұсқағаздарды алу амалдары.

183. Жұмыс үлгілері:

- 1) жазық геометриялық заттардан жасалған оюлар – суретті қалпына келтіру;
- 2) тегіс беттер – әк құраммен, колер дайындамай, желімді майлы бояулармен қайта бояу.

18-параграф. Декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіруші, 4-разряд

184. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орта сыртқы және ішкі декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіру;

бояу қабатынан қиын кететін ластануларды тазалау;

бетін бояу үшін сылау және сырлау;

шрифтінен басқа трафаретті дайындамай бір-екі реңді трафаретті суреттерді толтыру;

жоғары білікті қалыпқа келтірушінің басшылығымен жоғары сапалы декоративтік-көркемдік бояудың бетін бағалы ағаштар, тастар, жібек және тағы басқа тәрізді бояу;

топырақты нығайту.

185. Білуге тиіс:

декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіру және қайта жасау үшін қолданылатын материалдардың қасиеті;

желімдік, майлы, синтетикалық, темперлі және басқа да созылмалы негізде құрғақ пигменттерден бояулар дайындаудың қағидалары;

трафареттер жасау, ескі қағаз тұсқағаздарды қалпына келтіру әдістемесі, нығайту элементтері бар бояу қабатын реңдеу технологиясының және күрделілігі орташа суреттің мәні.

186. Жұмыс үлгілері:

- 1) көлемді геометриялық заттардың ою-өрнектері – суретті қайта салу;
- 2) қабырғалар – өрнекті және маталы тұсқағаздармен, линкрустпен, маталармен, ескерткіш қабырғасынан алынған түпнұсқа тұсқағаздармен желімдеу.

19-параграф. Декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіруші, 5-разряд

187. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі сыртқы және ішкі декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіру;

бояу қабатын нығайту;

бояу қабатының бетінен зеңдер мен өңездерді жою;

мәрмәр және сүйек тәрізді «гризайль», декор типті жазбалар;

трафаретті көшіру және кесу;

төртеуден артық емес пигменттер болған кезде эскизді бояулар бойынша майларды, желімдерді, темперлі колерді дайындау;

колерді айқындау үшін зондаждау және қабатты тазалау жүргізу;

паспорттар үшін колерлер дайындау.

188. Білуге тиіс:

бояу қабатының бұзылу себептері және оны нығайту әдістемесі, зеңдер мен өңездерді жою;

топырақты нығайтудың маңызы және бояу қабатының негіздері;

күрделі суретті реңдеу және қайта салу технологиясының маңызы;

трафареттерді көшіру, жасау және оны кесу техникасы;

бетін ағаш, тас, мата тәрізді бояу технологиясының маңызы;

колерді таңдаудың тәсілдері.

189. Жұмыс үлгілері:

1) көлемді трактовкада жапырақтардан, бұтақтардан, гүлдерден жасалған өсімдік ою-өрнектері – қайта салу және реңдеу;

2) беті – ағаш, тас, жібек, барқыт тәрізді бояу;

3) беті – ескі үлгілері бойынша тушты бүркумен өңдеу;

4) қабырғалар – төсеммен, жібекпен, холстпен, мауытпен желімдеу.

20-параграф. Декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіруші, 6-разряд

190. Жұмыс сипаттамасы:

ерекше күрделі сыртқы және ішкі декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіру;

тұздарды еріткішпен және механикаландырған тәсілмен жою;

көне үлгілер, зондаждау нәтижелері, зерттеулер және колерлер дайындау бойынша пигменттер мен бояулардың барлық түрлерінен колерлер жасау.

191. Білуге тиіс:

колерлеу ерекшеліктерімен қолтаңбалар мен шрифттердің барлық түрлері;
қолтаңбалардың стильдік ерекшеліктері;

пигменттер мен бояуларды дайындаудың технологиялық маңызы, олардың түссіздену себептері және оларды бұзылудан сақтау әдістері;

қалыпқа келтіру кезінде қолданылатын зарарсыздандырғыш құралдар мен нығайтушы құрамдардың түрлері;

калькирлеу және қолтаңбалардың қиыршықтау әдістемесі;

алтындау және лак бойынша блоктау технологиясының мәні;

реңдеудің түрлі түрі;

түс жасау қағидалары және пигменттердің химиялық өзара әрекет етуін ескеріп, оларды араластыру амалдары.

192. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

193. Жұмыс үлгілері:

1) жапсырма декоры – қайнаған сумен күйдіру;

2) пішіндердің көлемді тетігінде шрифт, жануарлар, құстар салынған гирлянда түріндегі өсімдік ою-өрнектері – күкірт жаға отырып қайта салу және қолмен салу;

3) көлемді және рельефті қолтаңба – суретті алтындаумен және блоктаумен эскиздер және суреттер бойынша қайта салу.

21-параграф. Көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды қалпына келтіруші, 2-разряд

194. Жұмыс сипаттамасы:

фарфордан, шыныдан, қыштан, пластмассада, майоликтен, металл мен басқа да материалдардан жасалған көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды біліктілігі анағұрлым жоғары қалпына келтірушінің басшылығымен қалпына келтіру және консервациялау;

бөлшектерді іріктеу және бетін желімдеуге дайындау;

желімнің жіктерін тазалау;

бояуларды белгіленген рецептілер бойынша дайындау;

сәл үйкелеп және жетілдіре отырып, бұйымдарды күнгірттеу және сурет салу;

қуыршақтың және басқа да ойыншықтардың жекелеген тораптары мен бөлшектерін шарнир, резина, ілмектің көмегімен жабыстыру;

бөлшектерді монтаждауға таңдау және дайындау.

195. Білуге тиіс:

бұйымдар мен заттарды жабыстыру технологиясының мәні;

желімделетін материалдардың қасиеттері;

бұйымдарды жабыстыру және сурет салу бойынша қарапайым операцияларды орындау тәсілдері;

жұмыста қолданылатын желім мен бояудың рецептурасы;

қызмет көрсетілетін жабдықтардың, құрылғылар мен құралдардың жұмыс қағидаты мен қолданылу қағидалары;

ойыншықтардың құрылысы;

айнаны өңдеу тәсілдері және оның бетіндегі айғызды сұрту қағидалары.

196. Жұмыс үлгілері:

1) қыша сауыты, қақпақ, күл салғыш, рюмка, тұз салғыш – жабыстыру;

2) тік бұрышты формалы айна – күміс пленкалы қорғаныш қабатын өңдеу, оң бетінен сурик, күміс лагының ақпаларын алу.

22-параграф. Көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды қалпына келтіруші, 3-разряд

197. Жұмыс сипаттамасы:

фарфордан, шыныдан, қыштан, пластмассадан, майоликтен, металл мен басқа да материалдардан жасалған көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды қалпына келтіру және консервациялау;

тік иілген аздаған фрагменттен бұйымдар мен заттарды, желімнің шығуын тазалай отырып, жіктеріндегі шағын кемшіліктері мен сынықтарын бітей отырып жабыстыру және кейіннен күңгірттеу;

мастиканы белгіленген рецепт бойынша дайындау;

бояу таңдау;

үш тонға дейін жаға отырып, бұйымдардың желімделген жерлерін күңгірттендіру;

кірден, коррозия өнімдерінен тазалау;

оңай кететін кірді, ескі қалпына келтіруден қалған қалдықтарды, желімді, жазуларды щеткамен, скальпельмен, жуу құралдарымен және белгіленген рецептура бойынша ерітіндіге шylanған компрестермен тазалау;

металды майсыздандыру;

шағын кемшіліктерді, сынықтарды, жарықтарды, шұңқырларды толтыру массасымен толтыру;

суретті қалпына келтірмей, тегістеу, жылтырату, күңгірттеу;

гипстен, балауыз бен ермексаздан қалып жасау, бөлшектерді қалыпқа қалыптау;

алғашқы күйдіру, температуралық режимді бақылау;

бітеме мен массаны дайындау, бұйымдар мен заттарды қалпына келтіруге қажетті дайындамаларды кесу;

металдан құйылған бөлшектердің кемшіліктерін қалпына келтіру кезінде – құюдан кейінгі қарапайым өңдеу.

198. Білуге тиіс:

негізгі материалдардың түрлері мен қасиеттері;

мастика рецептурасы;

берік және тегіс жік алуды қамтамасыз ететін тәсілдер;

бұйымдар мен заттарды бояу тәсілдері;

қызмет көрсетілетін жабдықтардың, құрылғылар мен құралдардың құрылысы;

ойыншықтарды іске қосу механизмдерінің құрылысы;

тігу тәсілдері және оңай кететін кірді тазалау;

жарықтарды, жіктер мен сынықтарды бітеу технологиясының мәні.

199. Жұмыс үлгілері:

1) құмыра, кәдесый, тарелкалар, чашкалар – жіктерді өңдей отырып жабыстыру;

2) сфералық және фигуралы айна – күміс пленкалы қорғаныш қабатын өңдеу, оң бетінен сурик, күміс лагының ақпаларын алу;

3) ойыншық – дыбыстау механизмін бекіте отырып жабыстыру;

4) әртүрлі бұйымдар мен заттар – ауқымы 1 шаршы сантиметрден кіші шұңқырларды, саңылаулар мен жарықтарды бітеу;

5) хрустальдан жасалған заттар – бөлшектеу;

6) мұқият орындалған анатомиялық формасыз жасалған мүсіншелер – жіктерін бітей отырып жабыстыру;

7) шыныдан жасалған экспонаттар – жабыстыру.

23-параграф. Көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды қалпына келтіруші, 4-разряд

200. Жұмыс сипаттамасы:

бөлшектерге бөлінген, бір немесе бірнеше тораптарда біріккен, фарфор, фаянс, шыны, хрусталь, майолик, металл мен басқа да материалдардан жасалған күрделі бұрылысы бар қарапайым және күрделілігі орташа конфигурациялы көркемдік бұйымдар мен декоративтік құралдарды қалпына келтіру және консервациялау;

желім таңдау;

қалпына келтірілетін бұйымдарды күңгірттеуге арналған бояу мен лакты таңдау және екіден беске дейін әртүрлі тонды жаға отырып, қосылған жерлерін бояу;

бұйымның бетіне лакты көп қабаттап және тегістеп жағу;

бетіндегі әбден сіңген кір мен жазуларды белсенді жуу құралдарының көмегімен, электролиттік және электромеханикалық тәсілмен тазалау;

тік кескінді шыныдан жасалған бұйымдардың жоғалған фрагменттерін нығыздау және қолмен тегістеу әдісімен қалпына келтіру;

шыныны шаблон бойынша кесу;

екі бөліктен тұратын қалыптарды алу және жасау;

левкас, бітеме мен бітеу массасын рецептура бойынша дайындау;

оймаланған суреттер мен рельефке ұқсатып жасау;

дәнекерді, бекіткішті, ұсталық дәнекерді пайдалана отырып, қара және түсті металдан жасалған бұйымдарындағы құрастыру.

201. Білуге тиіс:

бұйымдарды қалпына келтіру мәні, технологиясы және тәсілдері;

бұйымдарды қалпына келтіру кезінде қолданылатын материалдарың негізгі техникалық қасиеттері мен сипаты;

көркем жазуды қалпына келтірудің бірізділігі;

бұйымдарды әртүрлі бояулармен күрделі қаптау тәсілдері;
бұйымдарды лактау технологиясының мәні;
сінген кірді тазалау технологиясының мәні;
мүсін мен декорды монтаждау және жабыстыру тәсілдері;
бұзылған жерлерді осыған ұқсас бұйымдарға қарап қалпына келтіру
әдістемесі;
табиғи және жасанды пигменттерді, бояулар мен қоспаларды қалпына
келтіру әдістемесі;

металдан жасалатын қолданбалы өнердің стильдік ерекшеліктері.

202. Жұмыс үлгілері:

- 1) рельефті құмыра, кофе пісіргіш, қант сауыты, анатомиялық формасы
мұқият жасалған мүсіншелер, шәйнектер – жабыстыру;
- 2) ойыншықтар – дыбыс механизмдерін бекіте отырып жабыстыру;
- 3) әртүрлі бұйымдар - ауқымы 1 шаршы сантиметр шұңқырларды,
саңылаулар мен жарықтарды бітеу;
- 4) люстралар, бра, басқа да жарықтандырғыш құралдар - фрагменттерін
монтаждау;
- 5) рюмкалар, фужерлер, қолмен қырланған хрустальдан, венециандық
шыныдан жасалған бокалдар – жабыстыру;
- 6) жұқа қабатты бедерлі заттар – шұңқырларын бітей отырып жабыстыру;
- 7) көп фигуралы мүсіншелер – жабыстыру.

24-параграф. Көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды қалпына келтіруші, 5-разряд

203. Жұмыс сипаттамасы:

жетіспейтін бөліктерін үлгілер, суреттер мен фрагменттер бойынша қалпына келтіре отырып, фарфор, фаянс, қыш, шыны, хрусталь, металл мен басқа да материалдардан жасалған күрделі көркемдік және көне бұйымдар мен декоративтік құралдарды қалпына келтіру;

қалпына келтірілетін бөлшектерді жасау үшін қажетті құрамды дайындау;
бес тоннан артық тон жаға отырып, жазуларын күңгірттеу;
жұқа айшықты ойма мен бедерді қалпына келтіру;
көп түсті жазуды қалпына келтіру, глазурьге ұқсатып жасау кезінде күңгірттеу;

майысқан металл бөлшектерді түзету, рельефтігінен айрылған суреттерді бедерлеу, инкрустация;

айтарлықтай жойылған жерлерін сақталған бөлшектер, суреттер, эскиздер мен фото және басқа да құжаттар бойынша қалпына келтіру;

қалып пен үлгіні жасай отырып және бөлшектерді құя отырып, бұйым материалында аяқталмаған жерлерін аяқтау массасымен бітіру;

тегістеу, жылтырату, күңгірттеу және басқа да өңдеу жұмыстары;

қалың шыныны кесу және оны суреттің құрсауына салу;

қиын кететін қабаттарды, қалпына келтіру жазбаларын жуу құралдары мен химреактивтерді арнайы таңдай отырып жою;

материалдарды құрылысы мен түсі бойынша таңдай отырып, бұйымдар мен заттардың айтарлықтай жойылған жерлерін қалпына келтіру.

204. Білуге тиіс:

бұйымдар мен заттарды қалпына келтіру тәсілдері;

көркем жазуды күңгірттеу қағидалары;

бұйымдарды қалпына келтіру кезінде қолданылатын материалдардың физикалық-химиялық қасиеттері;

эмаль мен лактың, бітеу массасының рецептурасы;

желім мен бояудың сапасына қойылатын талаптар;

оймалау және бедерлеу тәсілдері;

эмальмен жұмыс істеу негіздері;
қатты бүлінген туындыларды нығайту технологиясының мәні;
әртүрлі материалдардан жасалған көркемдік бұйымдарды монтаждау және
бекіту әдістері.

205. Жұмыс үлгілері:

- 1) құмыра, тарелкалар, кеселер және басқа да тұрмыстық заттар –
жетіспейтін бөлшектерін қалпына келтіру;
- 2) витраж – монтаждау;
- 3) қолмен жасалған бұйымдар – көркем суретін қалпына келтіре отырып,
мәрмәр, сүйек, перламутрға ұқсатып бояу;
- 4) изразец – жетіспейтін бөлшектерін қалпына келтіру;
- 5) үлкен экспонаттар – шаблондарды пайдалана отырып жабыстыру.

**25-параграф. Көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды қалпына
келтіруші, 6-разряд**

206. Жұмыс сипаттамасы:

аса күрделі көркемдік және көне бұйымдар мен фарфор, фаянс, қыш, шыны,
хрусталь, металл мен басқа да материалдардан жасалған декоративтік құралдарды
қалпына келтіру және консервациялау;

бұйымдарды үлгілер немесе аналогтар, қалпына келтірудің эскиздік
жобалары бойынша қалпына келтіру;

жабыстырылған және бітелген жерлерінің, суретін қалпына келтіруді қажет
ететін жерлерінің рельефі мен фактурасын қалпына келтіру;

айшықты, толқынды, қыздырылған шыныны кесу, қайрау және сурет
рамасына орнату;

хрустальдан күрделі сурет бедерлеу;

қалпына келтірілген бөлшектерді жылтырату;

заттардың майысқан жерлерін, металды соза отырып, кейіннен суретін түзете отырып түзету;

бейнелік, портреттік суреттердің жекелеген бөлшектері мен жекелеген бөліктерінің бұйымдарының бетінде қалпына келтіру және мүсіндік өңдеу;

өте жұқа бедерлемені қалпына келтіру;

миниатюрада қалпына келтіру және консервациялау;

өнімдердің иризациясын, тұздың кристалдануын тоқтату;

фрагменттердің штифтілеріне, каркастарына жабыстыру және бекіту;

бірегей фрагменттердің қалыбын алу және жасау;

бейнені күңгірттеу және қалпына келтіру;

сақталған фрагменттер бойынша түстерді таңдай отырып, эмаль дайындау.

207. Білуге тиіс:

әр елдің және дәуірдің фарфор мен фаянс маркалары;

фарфор мен фаянстан бұйымдар жасау технологиясының негіздері;

бұйымдарды қалпына келтіру кезінде қолданылатын материалдардың түрлері мен қасиеттері;

бұйымдарды өңдеудің амалдары мен тәсілдері;

түс тану және сурет композицияларының негіздері;

көлеңкелер жасаудың заңдары;

керамикалық бұйымдарды жоғары көркемдік әшекейлеу амалдары;

оюлау амалдары;

мүсін мен пластика тарихы;

әр дәуірдің және мектептердің мүсіндері мен декорының стилистикалық қасиеттері;

антикварлық, археологиялық, теңдессіз бұйымдарды және заттарды қалпына келтірудің айрықшалығы.

208. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

209. Жұмыс үлгілері:

- 1) барельефтер, горельефтер, өрнектер – қайта құрастыру;
- 2) динамикалық қалыпта тұрған, терең бүрмеленген киімдегі сипатталған және мұқият өңделген бет пішіндері көрсетілген адамдардың мүсіндері – қайта құрастыру;
- 3) композициялы көп фигуралық мүсіндер – қайта құрастыру.

**26-параграф. Маталар, гобелендер мен кілемдерді қалпына келтіруші,
3-разряд****210. Жұмыс сипаттамасы:**

қарапайым жұмыстарды орындай отырып, матаны, гобелен мен кілемді қалпына келтіру және консервациялау;

бейнесін немесе аналогын жақсы сақтай отырып, түсіру ремизи қолданылмаған толтырғыштарында матаға кестеленген күрделі емес ұлттық кесте суреттерін қалпына келтіру;

дублириндеу материалын дайындау;

түсі қанық матаны, гобелен мен кілемдерді шаң-тозаңнан тазалау, дезинфекциялау;

оңай кететін кірден тазалау;

тат, май, балауыз дақтарын кетіру, бұрынғы қалпына келтіру мен жаңартудың орындарын, жамаулар мен бауларын алып тастау;

түкті бөлігінің жекелеген учаскелерінің негіз жібін тарта отырып және палас бөлігін негізгі жібі мен арқауын өткізе отырып қалпына келтіру;

торлап жамауға қажетті жіпті таңдау.

211. Білуге тиіс:

мата, гобелен мен кілемнің және ондағы өрімнің негізгі түрлері;

қарапайым құрылымды матаны жасаудың технологиялық ерекшеліктері;

түсіру ремизінсіз дәлме-дәл суреттер мен мата құрылымын жасау тәсілдері;

қалпына келтіруде қолданылатын жіптің түрлері;
торлап тігу тәсілдері және гобелен мен кілем жасаудың палас техникасы;
матаны тез кететін кірден тазалау, мата мен гобеленді дезинфекциялау
әдістері және дезинфекциялау кезінде қолданылатын материалдардың түрлері;
қалпына келтіру кезінде қолданылатын материалдар уыттылығының
шамасы, олармен жұмыс істеген кездегі ақтық шаралары;
кілемдерді қалпына келтіру сапасына қойылатын талаптар.

27-параграф. Маталар, гобелендер мен кілемдерді қалпына келтіруші, 4-разряд

212. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орташа жұмыстарды орындай отырып, матаны, гобелен мен
кілемді қалпына келтіру және консервациялау;

мата мен гобелендегі тігілген күрделі емес суретті қалпына келтіру және
нығайту;

мата мен шілтерді инемен және желіммен құрамдастыру және дублириндеу;
әртүрлі тігін суреттері мен ұлттық кесте әшекейлерін қалпына келтіру;
қолмен тігілген гобелен мен кілемнің бастапқы суретін қалпына келтіру;
мата мен тігінді беттік тігінінің кейінгі қабатталуынан ашу, алтынмен
зерлеу;

тігін матасын, тез оңатын бояумен боялған әшекейлерді кірден, ескі
желімнен жалпы тазалау және жуу;

қара күйе мен кішкентай қоңыздың іздері қалған мата мен гобеленді
бояғыштарды таңдамай дезинфекциялау;

мата, гобеленнен жасалған бұйымдар мен кілемді орау, тасымалдау және
сақтау.

213. Білуге тиіс:

машинамен тоқылған кілемдер мен гобеленді қалпына келтіру әдіс-тәсілдері;

өрім түрлері «Штоф» және «Брокатель» типті қолмен жасалған матаның технологиялық ерекшеліктері, осы маталардың нақты суреттерін салу;

кілем, гобелен мен матаның тығыздығын органолептикалық бағалау тәсілдері;

тігістер мен тігіннің түрлері;

тігілген және әшекейленген матаны кірден, қара күйе мен кішкентай қоңыздың іздерінен жалпы тазалау, дезинфекциялау технологиясының мәні;

бояғыштардың түрлері мен қасиеттері;

дублириндеу матасын, жіпті күңгірттеу және матаны инемен және желіммен құрамдас дублириндеу, матаны бұрынғы тігіс қабаттарынан аршу әдістері;

тігіннің, кестенің алтынмен және күміспен зерлеудің әртүрлі суреттерін қалпына келтіру.

214. Жұмыс үлгілері:

- 1) гобелен мен кілемдер – суретін қиыстырып келтіре отырып қайта пішу;
- 2) гобелен мен кілемдер – негізін қалпына келтіре отырып торлап тігу;
- 3) гобелен мен кілемдер – жекелеген бөліктерін таңдау және гобелен мен кілемге орнату;
- 4) гобелен мен маталар – алтынмен зерлеп қалпына келтіру;
- 5) гобелен мен маталар – күміспен зерлеп қалпына келтіру;
- 6) гобелен мен маталар – інжумен зерлеп қалпына келтіру;
- 7) алтынмен зерлеу – көне орыс тігісімен бекіту;
- 8) күміспен зерлеу – көне орыс тігісімен бекіту.

28-параграф. Маталар, гобелендер мен кілемдерді қалпына келтіруші, 5-разряд

215. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі жұмыстарды орындай отырып, матаны, гобелен мен кілемді қалпына келтіру және консервациялау;

қолмен тоқылған матаны, гобелен мен кілемді бастапқы суретін, үлгі бойынша тығыздығы мен түсін қалпына келтіре отырып, қайта түрлендіру, суреттерін қайта құрылымдау;

жіпті таңдау және бояу;

мастиковка әдісімен қара күйе жеген матаны, гобелен мен кілемді қалпына келтіру;

күрделі суретті фрагменттелген матаны, шілтерді және киімді желіммен және инемен құрамдас дублириндеу;

бұзылған матаның фрагменттерін құрастыру;

матадан, гобелен мен кілемнен жасалған қалпына келтірілген бұйымдарды қайта құрылымдау;

әртүрлі кінәраттары бар матаны, гобелен мен кілемдерді өңдеу, деформациялар мен тұрақты кірлерді жою, гобелен мен кілемнің матасын бұрынғы қабаттар мен желім, май және басқа да бояулармен жазылған жазулардан аршу.

216. Білуге тиіс:

қолмен тоқылған гобелен мен кілемді қалпына келтіру тәсілдері мен әдістері;

жіпті әртүрлі түстері бойынша іріктеу қағидалары;

бояудың негізгі түрлері;

мата, гобелен мен кілемнің әртүрлі түрлері үшін қолданылатын бұрынғы және қазіргі заманғы бояулардың түрлері;

әртүрлі кінәраттары бар мата, кілем мен гобеленге сіңдіру және тазалау технологиясының мәні;

матаны, кілем мен гобеленді күрделі бұрынғы қабаттардан ашу әдістері;

сақталған суреттер, үлгілер мен фотосуреттер бойынша матаның суреттері мен құрылымын қалпына келтіре тәсілдері;

мата тоқу үшін толтырғыштарды жасау қағидалары;

жуу құралдарының сипаттамасы мен оны пайдалану әдістемесі;

желімнің және матаны, гобелен мен кілемді консервациялау құралдарының рецепттері;

көрмеге қою үшін құрастыру қағидалары.

217. Жұмыс үлгілері:

1) гобелен мен кілемдер – түгі мен негізін қалпына келтіре отырып, ақаулы жерін торлап тігу;

2) «Асфаган», «Керман», «Тавриз» типті кілемдер-қайта пішу және тігу.

29-параграф. Маталар, гобелендер мен кілемдерді қалпына келтіруші, 6-разряд

218. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі жұмыстарды орындай отырып, бірегей және археологиялық экспонаттарды қоса алғанда, мата мен гобеленді, қалпына келтіру және консервациялау;

әбден сіңген кірді тазалау, кейінгі қабаттарды жою;

шіріген үлгілерді дублириндеу, бөлшектеу;

бұйымдарды оған ұқсас бұйымдар, архив материалдары, фотосуреттер, стильдік ерекшеліктері, лабораториялық зерттеулер бойынша қалпына келтіру;

бетін тігуді тұтас май жазбасынан алу;

мата мен гобеленді шіріген үлгілер, ұқсас түрлер мен суреттер бойынша, табиғи жіптер мен бояуды таңдай отырып қалпына келтіру.

219. Білуге тиіс:

әртүрлі дәуірдегі матаның стилистикалық және технологиялық ерекшеліктері;

кез келген кірді тазалау әдістемесі мен құралдары;

әрбір жеке жағдай үшін кез келген түрлі материал, құралдар мен құрылғылар дайындай отырып, матаны дублириндеудің барлық түрлері мен әдістері;

шіріген үлгілерді оған ұқсас бұйымдар, архив материалдары, фотосуреттер, стильдік ерекшеліктері, лабораториялық зерттеулер тағы басқа бойынша қалпына келтіру тәсілдері.

220. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

30-параграф. Металл конструкцияларын қалпына келтіруші, 3-разряд

221. Жұмыс сипаттамасы:

қарапайым жұмыстарды орындай отырып, металл конструкцияларын қалпына келтіру және консервациялау;

конструкцияны таттардан және ескі майлы бояулардан металл щеткасымен, құмбүріккіш аппаратпен, күйдірумен, рецептура бойынша әзірленген химиялық тәсілмен тазалау;

элементтерді пакеттерді салу;

кесу және срот болаттарының шеттерін тарту.

222. Білуге тиіс:

металл конструкцияларын қалпына келтіру кезінде қолданылатын құралдар мен жабдықтардың, әртүрлі бейінді сортты болаттардың түрлері;

түрлі тәсілдермен металл бетін майлы бояулар мен таттардан тазалау әдістемесі;

сортты болатты кесу, тесіктер бұрғылау, ескі тойтармаларды кесу технологиясының мәні;

металл конструкцияларының элементтерін буып-түю және тасымалдау амалдары.

223. Жұмыс үлгілері:

1) тойтармалар – тесіктер бұрғылау;

2) ескі тойтармалар – қолмен кесу;

3) таңбаланған элементтері бар алдын ала бойкада құрастырылған каркастар – бөлшектеу.

31-параграф. Металл конструкцияларын қалпына келтіруші, 4-разряд

224. Жұмыс сипаттамасы:

күрделілігі орташа жұмыстарды орындап, металл конструкцияларын қалпына келтіру және консервациялау;

конструкцияны демонтаждау;

конструкцияларды элементтерге бөлшектеу;

декоративтік элементтерді алу;

бекіту бөлшектерін жасау.

225. Білуге тиіс:

конструкциялық элементтердің түрлері және олардың орындайтын қызметтері, оларға қойылатын талаптар;

конструкцияны және жарамсыз болған элементтерді толық демонтаждау тәсілдері;

бекіту бөлшектерін, ілмектер, тартпалар, кермелер жасау технологиясының мәні, металдар мен қорытпалардың көне құрамы.

226. Жұмыс үлгілері:

- 1) тойтармалар, ілмектер, тартпалар – көне үлгілер бойынша жасау;
- 2) каркастар, журавтар, кресттер, ағаш төсемдер, терезе қақпақтары, торлар – конструкцияларды демонтаждау;
- 3) крест пен каркас қаңқаларын конструкциялары – қайта құрастыру;
- 4) керме – жасау.

32-параграф. Металл конструкцияларын қалпына келтіруші, 5-разряд

227. Жұмыс сипаттамасы:

күрделі жұмыстарды орындап, металл конструкцияларын қалпына келтіру және консервациялау;

бастапқы пішінін беру үшін салқын тәсілмен деформацияланған бөлшектерді түзету;

металл конструкцияларын келтіре отырып және анкерлер салу арқылы қабырғаларға, жалғамаларға, жабындарға және басқа да негіздерге бекітуге қажетті құрылғылармен орнында монтаждау;

декоративтік элементтерді орнату.

228. Білуге тиіс:

сәулет өнері ескерткіштеріндегі металл конструкцияларының ерекшеліктері;
салқын тәсілмен металл конструкцияларын түзету технологиясының мәні;
элементтерді таңбалаумен бойкада конструкцияны алдын ала құрастыру әдістемесі;

декоративтік элементтерді сала отырып, конструкцияларды орнату амалдары.

229. Жұмыс үлгілері:

- 1) каркастар – элементтерді таңбалаумен бойкада алдын ала құрастыру;
- 2) каркастар – орнында монтаждау;
- 3) кресттер – орнында монтаждау;
- 4) торлар, терезе қақпақтары, көне төсемдер – жұдырықшаларды сала отырып және қалауды бітеп орнында орнату;
- 5) бекіткіштер – көне үлгілер бойынша жасау.

33-параграф. Металл конструкцияларын қалпына келтіруші, 6-разряд

230. Жұмыс сипаттамасы:

ерекше күрделі жұмыстарды орындай отырып, металл конструкцияларын қалпына келтіру және консервациялау;

ыстық күйінде деформацияланған бөлшектерді түзеу;

жетіспейтін бөлшектерді сызбалар, эскиздер, басқа құжаттар бойынша және ұста тәсілімен сақталған ұқсастықтар бойынша қайта құрастыру;

металл конструкцияларын тегістеу, пісіру, дәнекерлеу және басқа да тәсілдермен бекіту және күшейту.

231. Білуге тиіс:

металл конструкцияларының түрлері, оларды ауыстыру әдістері мен тәсілдері, бекіту және күшейту;

ыстық күйінде металл конструкцияларының элементтерін түзету технологиясының мәні;

жетіспейтін бөлшектерді сызбалар, эскиздер, басқа құжаттар бойынша және ұста тәсілімен сақталған ұқсастықтар бойынша қайта құрастыру.

232. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

233. Жұмыс үлгілері:

- 1) кресттер – сортты болаттан декоративтік элементтерді қайта құрастыру;
- 2) терезе қақпақтары, көне төсемдер, торларды толтыру – сортты болаттан жасалған декоративтік элементтерді қайта құрастыру.

34-параграф. Тастан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші, 3-разряд

234. Жұмыс сипаттамасы:

кірпіштен, тастан конструкциялаған ғимараттарды, тастан және ганчтан жасалған профильді оюлы тегіс бөлшектерді қалпына келтіру және консервациялау;

кірпіш немесе тас қалауларының бұзылған немесе тозған бөлігін қолмен, профильді және ойылған тас блоктарын ақырындап жекелеген тастарға бөлшектеу тасты немесе кірпішті ерітіндіден және қоқыстан тазарту, бөлшектелетін элементтерді таңбалау;

бетін ерітіндімен көтере отырып, тігістерін тазалап және оларды мастикамен бітеп фундаменттерді гидроизоляциялау;

қалаудың жағы мен массасы арасындағы кеңістікті шегендеу;

қабырға, баған учаскелерін қатарлап қалау;

негізгі қалаудың бұзылмаушылығын қамтамасыз ететін ұяшықтардың, жылтыраған жерлердің тесіктерін ақырындап тесу, олардың бетін тазалау;

қабатталған қалауларды және профильді тас блоктарды және байлайтын ерітіндімен инъекциялаумен нығайту, инъекциялау тереңдігі 5 метрге дейін болған кезде тігістерді басу;

жоғары білікті қалпына келтірушінің басшылығымен қалауды болат блоктар, рельстер, пирондар салу, тарту, қабырғалардағы бағандардағы, күмбездердегі байламдар арқылы нығайту;

ерітінді дайындаумен әк бетін консервілеу;

ескерткіш бетін арнаулы ерітінділермен жуу;

ақ тастың, мәрмәрдің, граниттің бетін абайлап, қиын кететін ластанудан және сәулет тетіктерінің майлы бояуларынан қырлы бөренемен, қашаумен және басқа да құралдармен тазалау.

235. Білуге тиіс:

қабырға материалдарының, ерітінділердің негізгі түрлері және олардың қасиеті;

қалау түрлері және оларды бөлшектеу қағидалары;

кірпіш клеймаларының негізгі түрлері және сәулет ескерткіштеріндегі олардың мөлшері;

қолмен қалауда ұяшықтар, жылтыраған жерлерін, тесіктерді тесу әдістемесі;

қалауды арматуралау және инъекциялау арқылы нығайту, ғимараттың үстіңгі бөліктерін консервациялау тәсілдері;

қалаудың бетін ластанулардан және бояулардан тазалау технологиясының сәні;

қарапайым сызбаларды оқу қағидалары.

**35-параграф. Тастан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші,
4-разряд**

236. Жұмыс сипаттамасы:

фундаменттердің, қабырғалардың, тікбұрышты бағандардың, едендердің, алаңша мен сатылардың, шыршалы, қиғаштап және тік қатарланған, кірпіш және тас қалауларын, қатарларын дұрыстығын бау мен ватерпас бойынша сақтай отырып және тас пен ганчтан жасалған геометриялық өрнектердің профильді оюлы тетіктерін қалпына келтіру және консервациялау;

фундаментті ақталған жекелеген бөліктерін байлау үшін штраб қалдыра отырып, учаске бойынша кезектеп қалау;

жұмыс істеуге қиын жерлерге фундаментті жеткізу және нығайту;

тозған жерлерін, бөлмейтін қалауларды сақтай отырып, абайлап бөлектеу және шабу;

жаңа плиталар мен тастарды қатардан таңдап, түсі және сапасы бойынша іріктеп қалау және қатты тығыздау;

қалауды болат блоктар, рельстер, пирондар салу, тарту, қабырғалардағы, бағандардағы, күмбездердегі байламдар арқылы нығайту;

қабатталған қалауларды, инъекциялау тереңдігі 5 метрден артық болған кезде тігістерді баса отырып, байлайтын ерітіндімен инъекциялаумен нығайту;

қалауды тігістерін арнайы әк ерітіндісімен толтыру жолымен, қатты желінген тастардың пішінін жаңадан сала отырып, арнайы цемент ерітіндісін жағу тәсілімен және дайын ерітіндімен тұтастай жағып, бетін жылтыратып, тегістеп немесе ажарлап тастың бетін мастикамен бітеп қалпына келтіру;

ескерткіштердің цокольдарын таспен және гачпен қаптау;

тасты, кірпішті фаскаға, жартылай білікке, білікке, үшбұрышқа, кесілген білікшелерге, жартылай шеңберге, плашкаға жону.

237. Білуге тиіс:

құрылыс материалдарының барлық түрі, олардың физикалық және химиялық қасиеті;

қалауды тігістерін ерітіндімен, түрлі мастикалармен бітеу, цемент ерітіндісін жағу арқылы қалпына келтіру әдістемесі;

штрабтары, сынықтары бар және қатты қысылған тозған учаскелерді шабу технологиясының мәні;

штабтары бар учаскелерді фундаменттің, қабырғаның, тікбұрышты бағандардың, едендердің, алаң мен сатылардың сақталған бөліктеріне байламдау үшін қалау амалдары;

қалауларды ашу және зондаждар өндірісі технологиясының әдістемесі және мәні;

күрделілігі орташа сызбаларды оқу қағидалары.

36-параграф. Тастан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші, 5-разряд

238. Жұмыс сипаттамасы:

дөңгелек, көпжақты және бөшке тәрізді бағадардың, барабандардың, төбелердің, маңдайшалардың, күмбездердің, аркалардың, закомарлардың, канелюрлы пилястрлардың, бағандар ордерлері базаларының, техникасы көне крепостнойлық монастыр қабырғаларының тістерінің және тастан және ганчтан жасалған өсімдік өрнекті профильді оюлы тетіктердің кірпіш және тас қауларын қалпына келтіру және консервациялау;

қабырғаның түйісетін жерлерін қалаумен, штрабпен байламдау үшін қатарларды алу және қазық ұяшықтарын шабу;

профильді тастарды тігістерін өңдеп, ерітіндіге қатарлау;

карниздерді, белдемелерді, жақтауларды және басқа да сәулет тетіктерін қалпына келтіру кезінде бір бейінді кірпіш немесе тас тобына сызбалар және суреттер бойынша шаблондар жасау;

көп сынған карниздердің, баған фусттарының, қисық сызықты сәулет элементтері базаларының тастарын немесе кірпіштерін жону, шаблон бойынша ойып, ысқылап фигуралық оюды шығару.

239. Білуге тиіс:

кірпіштен, буттан, мәрмәрден, граниттен, құмдақтан, базальттан және түрлі сәулет конструкцияларының басқа да материалдарынан қалау түрлері және тәсілдері;

түрлі сәулет конструкцияларын ескі қалауларды штраптап және байламдап, тігістерін өңдеп қалпына келтіру әдістері, күрделі сызбаларды және басқа да құжаттаманы оқу қағидалары;

шаблондарды жасау, кірпіш пен тасты жону, көшіргіш құралмен – пунктир-машинамен оюлаутехнологиясының мәні.

37-параграф. Тастан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші, 6-разряд

240. Жұмыс сипаттамасы:

беткі жағы таза жоңылған кірпіш немесе тас қалауларын цилиндрлік немесе конустық жазық беті бар салмаларды салу және тас пен ганчтан жасалған сюжетті композицияны ою арқылы қалпына келтіру;

тас плитадан жасалған жиектері жиектелмеген тұтқалар мен балясандарды, ескілерін шауып қалпына келтіру және консервациялау және жаңа тастарға ерітінді мен пирон салу;

шашақты, қорапты, қалыпты, крестті, жартылай циркульдi және тағы басқа арқаларды, күмбездерді қалау;

бір бейінді тас пен кірпіш тобына шаблондар жасау;

тас немесе кірпіш бойынша ою: әріптер, белгілер, славян шегіршіні, арқанды өрнек, жинағыш, гирлянда, маскалар және өзге де;

сәулет бөлшектері желілерінің айқындығын жоғалтқан бейінді, мәрмәрдан, граниттен жасалған қаттаманы сол жерде жону, мүжілген жыныстарын кетіру, жақтарын бучардамен және қашамен өңдеу.

241. Білуге тиіс:

кірпіш пен тасты жону, сәулет тетіктер қолмен тас бойынша ою және ғимаратты қаптау түрлері және тәсілдері;

беті таза жоңылған кірпіш пен тасты салмалар салу және тас блоктардан жасалған тұтас элементтерді, тұтқаларды, балясинді қайта құрастыру арқылы қалпына келтіру технологиясының мәні;

жинағыштарға, көп сынған карниздер баздарына және басқа да сәулет тетіктеріне, геометриялық және өсімдік өрнектеріне шаблондар жасаудың әдісі;
сәулет ескерткіштерінің стильдік ерекшеліктері;
жобалық, графикалық және суретті-архивті құжаттамамен жұмыс істеу амалдары.

242. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

38-параграф. Шатыр жабындарын қалпына келтіруші, 3-разряд

243. Жұмыс сипаттамасы:

сәулет ескерткіштерінің бір-екі еңісті түрлі жабын материалдарынан жасалған шатырларды қалпына келтіру;

жабын болаттарын тазалау және олифамен бояу, табақтарды кесу, қарапайым жабылған суреттерді дайындау;

жабынқыштарды сорттау, жабынқыштан, табақтардан жасалған шатырларды бөлшектеу;

түтіндік және желдеткіш құбырлардағы суға төзімді науаларды, құбырларды, қалпақтарды, зонттарды демонтаждау;

дайын суреттерден жасалған қарапайым жабындарды қатарлау, торламаға клеммерлер тігу және қаңылтырдан жасалған науаларға және кеңнауашаларға қосу;

су құбырларын, науалар, қалқаларды, шашақты әдептарді және басқа да элементтерді үлгілер бойынша жасау және кронштейндер мен шымшуырларды орнату;

мастикалар дайындау және әзірленген әдістеме бойынша сырлау.

244. Білуге тиіс:

материалдар мен шатыр жабындарының түрлері;

материалдарды сұрыптау әдістері;

бір-екі еңісті шатырларды өлшеу және белгілеу тәсілдері;

материалдар мен жабындардың сапсына қойылатын талаптар;

су ағатын науаларды, құбырларды, қалпақтарды, зонттарды, шашақты
әдептарды, жұқа тақтайшаларды, түрендерді, жабынқыштарды, гонттарды,
сабандарды, қамыстарды, тас пештабантарын бекіту тәсілі;

шатырларды және әртүрлі шатырлық материалдарды бөлшектеу
технологиясының мәні;

бөлшектеу кезінде конструкцияларды қорғау үшін тас шатырлардың
құрылғысы.

39-параграф. Шатыр жабындарын қалпына келтіруші, 4-разряд

245. Жұмыс сипаттамасы:

сәулет ескерткішіндегі үш-төрт еңісті, шатырлы, мансардалы, вальмалы,
«Т» жіне «Г» секілді түрлі материалдардан жасалған шатырларды қалпына
келтіру;

үстіңгі бетін жабуға дайындау;

бекіткіштерді: кляммерлерді, шегелерді, қармақтарды және басқа да
бекіткіш тетіктерді дайындау;

металды табақ материалдан, жабынқыштардан, шабақтардан, гонттардан,
жұқа тақтайшалардан, түрендерден, сабандардан, қамыстардан, тас
пештабантардан жасалған жабындарды қатарлау;

карниз қалқаларын, қабырға науаларын, ағаш түтіндік жабындарын
қатарлау;

иіндерді, төккіштерді, құйғыштарды, дефлекторларды, шашақты әдептарды,
жұлдыздарды және су ағатын құбырлардың басқа да элементтерін жасау және
ауыстыру;

шатырларын біріккен жерлеріндегі, қиыстарындағы, кеңнауашалардағы
және су төгілетін бөліктеріндегі тігіндерді қалайы дәнекермен дәнекерлеу;

есік алдына, кіреберістерді және кіретін есіктердің үстіне зонт секілді түрлі
материалдармен жабу.

246. Білуге тиіс:

жабынды болаттардың, табақты мыстардың, қорғасындардың, мырыштардың, жабынқыштардардың, гонттардың, түрендердің, шабақтардың, тас пештабандарының, жұқа таяқшалардың, сабан, қамыс және жұқа жабындардың технологиялық қасиетінің негіздері;

үш-төрт еңісті, шатырлы, мансардалы, вальмалы, «Т» жіне «Г» секілді және су ағатын құбырлардың басқа да фигуралық элементтерін белгілеу және өлшеу тәсілдері;

тігіндерді қалайы дәнекермен дәнекерлеу әдістемесі;

есік алдын, кіреберістерді және кіретін есіктердің үстін зонттармен жабу тәсілдері.

40-параграф. Шатыр жабындарын қалпына келтіруші, 5-разряд**247. Жұмыс сипаттамасы:**

күмбез және конус секілді біткен сәулет ескерткіштеріндегі түрлі жабын материалдарын және позакомарлы жабындардың шатырларын қалпына келтіру;

сызба бойынша немесе сол жерде өлшеу, белгілеу, есептеу және шаблондар жасау;

шаблондар бойынша жабу элементтерін дайындау, суреттерді екі тік фалецпен («тарақша») немесе көлбеу фалецпен («жазық») біріктіру;

қабырғалардың, барабандардың, түтіндік құбырлардың және тағы басқа дымқылданатын жерлерін өңдеу;

күмбездердің, конустардың крест астындағы шарлардың және тағы басқа тігіндерін күміс дәнекермен дәнекерлеу;

қара және «қабыршақты» мырышталған болаттан және көне үлгі бойынша шашкадан, гонттан, жұқа тақтайдан, түреннен, жабынқыштан, сабаннан, қамыстан жасалған шатырларды жабу.

248. Білуге тиіс:

күмбезді және конусты шатырларды белгілеу, өлшеу тәсілдері;

жабу элементтерін дайындау үшін шаблондарды жасау тәсілдері;
суреттерді «тарақша» және «жазық» біріктіру әдістемесі;
қабырғаларға, барабандарға, түтіндіктерге, құбырларға түйіске жерлерді өңдеу тәсілдері;

күмбездердің, конустардың крест астындағы шарлардың мыспен және қоламен біріккен жерлердегі тігіндерді күміс дәнекермен дәнекерлеу технологиясының мәні;

қара және қабыршақты мырышталған болаттан және көне үлгі бойынша шашкадан, гонттан, жұқа тақтайдан, түреннен, жабынқыштан, сабаннан, қамыстан жасалған шатырларды жабу амалдары.

41-параграф. Шатыр жабындарын қалпына келтіруші, 6-разряд

249. Жұмыс сипаттамасы:

сәулет ескерткіштерінің пиязды, күмбезді және шпиль тәрізді аяқтауларындағы түрлі жабынды материалдардан жасалған шатырларды қалпына келтіру;

сызбалар және сақталған фрагменттер бойынша суретті белгілеу;

суретті кескішпен ұрғылау және егеумен тазалау;

алтын жалатылған қара және мырышталған болатпен жабу және табақтарды арнайы біріктіргіш рейкамен біріктіру жолымен бетті тегістеумен арнайы өңдейтін басқа да түрлері;

кірпіш негізі бойынша жабынқыш шатырларын қалпына келтіру;

сыза отырып және қабыршақ пен шашка орындары бойынша пішіп клиньдер жасау.

250. Білуге тиіс:

доғалы, күмбезді, түйірлі формалы және түрлі шығындары бар шатырлардың формаларын белгілеу әрі өлшеу тәсілдері;

тас немесе кірпіш негізі бойынша жабынқыш шатырларын қалпына келтіру ерекшеліктері;

алтын жалатып жабу технологиясының мәні;

сыза отырып және «қабыршақ» пен шашка орындары бойынша пішіп клиньдер жасау тәсілдері.

251. Техникалық және кәсіптік (арнайы орта, кәсіптік орта) білім талап етіледі білуге тиіс.

4-тарау. Жұмысшы кәсіптерінің алфавиттік көрсеткіші

252. Жұмысшы кәсіптерінің алфавиттік көрсеткіші (57-шығарылым) БТБА-ға қосымшада көрсетілген.

**Жұмыстар мен жұмысшы кәсіптерінің бірыңғай
тарифтік-біліктілік анықтамалығының
(57-шығарылым) қосымшасы**

Жұмысшы кәсіптерінің алфавиттік көрсеткіші

Р/с №	Кәсіптің атауы	Разрядтар диапазоны	Беті
Жарнамалық-безендіру және макет жұмыстары			
1.	Бұрмелеуші	1-5	4
2.	Витражист	2-6	6
3.	Витрина декораторы	3-6	9
4.	Көркем туындыларды орнатушы	2-5	11
5.	Көркем-безендіру жұмыстарын орындаушы	1-7	13
6.	Көркемдік макеттердің макетшісі	4-6	18
7.	Макеттік-үлгі жобалау макетшісі	1-6	20
8.	Монументтік-декоративті бейнелеу өнерінің мозайкашысы	2-6	24
9.	Театрлық-қойылымдық макеттердің макетшісі	3-6	27
10.	Экспозиция және көркемдік-бедерлеу жұмыстарының монтажшысы	3-6	30
Қалпына келтіру жұмыстары			
11.	Ағаштан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші	3-6	32
12.	Ағаштан жасалған туындыларды қалпына келтіруші	3-6	37
13.	Архив және кітапхана материалдарын қалпына келтіруші	3-6	40
14.	Декоративтік сылақ пен жапсырма бұйымдарын қалпына келтіруші	3-6	43
15.	Декоративтік-көркемдік бояуларды қалпына келтіруші	3-6	47
16.	Көркемдік бұйымдар мен декоративтік заттарды қалпына келтіруші	2-6	50
17.	Маталар, гобелендер мен кілемдерді қалпына келтіруші	3-6	56
18.	Металл конструкцияларын қалпына келтіруші	3-6	60
19.	Тастан жасалған сәулет ескерткіштерін қалпына келтіруші	3-6	62
20.	Шатыр жабындарын қалпына келтіруші	3-6	66